

แนวทางการป้องกันการใช้สารเสพติด (วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท)
ในกลุ่มเด็กและเยาวชน

คณะผู้ศึกษา
กลุ่มการเวก

พันตำรวจโท วิชิตเวช	ติ้ะผัด
นายนันท์นภัส	เกตุแก้ว
นายนิติ	จันทวงษ์
นายมนตรี	โกมลทัต
นายภูเรศวร์	ไม้ทองงาม
นางวาสนา	ธิดิธรรมพฤกษ์
นางสาวปัทมาภรณ์	ฉินมณีวงศ์
นางสาวศุภกานดา	สุขศรีวงษ์
นางสาวพรรณพักตร์	ศิริพันธุ์
นางสาวพาฝัน	สิทธิสาท

บทความฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรมหลักสูตร
การป้องกันอาชญากรรมกับการอำนวยความสะดวกในสังคม (Crime Prevention) รุ่นที่ ๔
สถาบันพัฒนาบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม สำนักงานกิจการยุติธรรม
กระทรวงยุติธรรม

แนวทางการป้องกันการใช้สารเสพติด (วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท) ในกลุ่มเด็กและเยาวชน

ส่วนที่ 1 บทนำ

ในปัจจุบันปัญหายาเสพติดถือได้ว่าเป็นปัญหาสำคัญของโลก เนื่องจากปัญหาเสพยาเสพติดนั้น มีความเกี่ยวพันทั้งในระดับนานาชาติ ระดับภูมิภาค หรือแม้กระทั่งในระดับประเทศก็ตาม ปัญหาเสพยาเสพติดก่อให้เกิดผลกระทบอย่างมากแทบทุกด้านไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ความมั่นคง การต่างประเทศ การแพทย์ และการสาธารณสุข รวมทั้งยังทำให้ประเทศชาติต้องสูญเสียงบประมาณจำนวนมากในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดไม่ว่าจะเป็นด้านกำลังคน กำลังเงิน และยังเป็นสิ่งที่ทำลายวัฒนธรรมอันดีงามของสังคมไทย ฯลฯ ดังนั้น รัฐบาลจึงถือได้ว่าเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญ ในการแก้ไขปัญหาเสพยาเสพติด เพราะปัญหาเสพยาเสพติดถือได้ว่าเป็นปัญหาอาชญากรรมพื้นฐานที่นำไปสู่ปัญหาอาชญากรรมอื่นๆ เช่น การลักทรัพย์ การทำร้ายร่างกาย การล่วงละเมิดทางเพศ ฯลฯ หรืออาจนับได้ว่าเป็นปัญหาอาชญากรรมหลัก ที่ทำให้เกิดนักโทษในเรือนจำจำนวนมาก รวมถึงผู้ต้องหา หรือผู้กระทำความผิดที่กลับเข้าสู่เรือนจำส่วนใหญ่มักจะเป็นการกระทำความผิดซ้ำ ในคดีเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นจำนวนมาก โดยดูได้จากตารางที่ 1 - 3

ตารางที่ 1 จำนวนนักโทษเด็ดขาด แยกตามลักษณะความผิด

ข้อหา	ปี/คน						รวม	ร้อยละ (%)
	2559	2560	2561	2562	2563	2564		
ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด*	171,041	195,065	238,316	247,727	231,170	205,393	1,288,712	78.65
ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน	20,433	26,804	28,134	23,866	18,867	16,366	134,470	8.23
ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย	19,707	20,900	19,430	18,153	15,965	13,267	107,422	6.55
ความผิดต่อเพศ	9,117	9,765	9,417	9,419	8,905	8,476	55,099	3.36
อื่นๆ**	8,608	9,036	12,648	9,382	7,008	6,016	52,698	3.21
	รวมทั้งหมด						1,638,401	100

หมายเหตุ : * ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด (พ.ร.บ.ยาเสพติดฯ/พ.ร.บ.สารระเหย/พ.ร.บ.วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท)

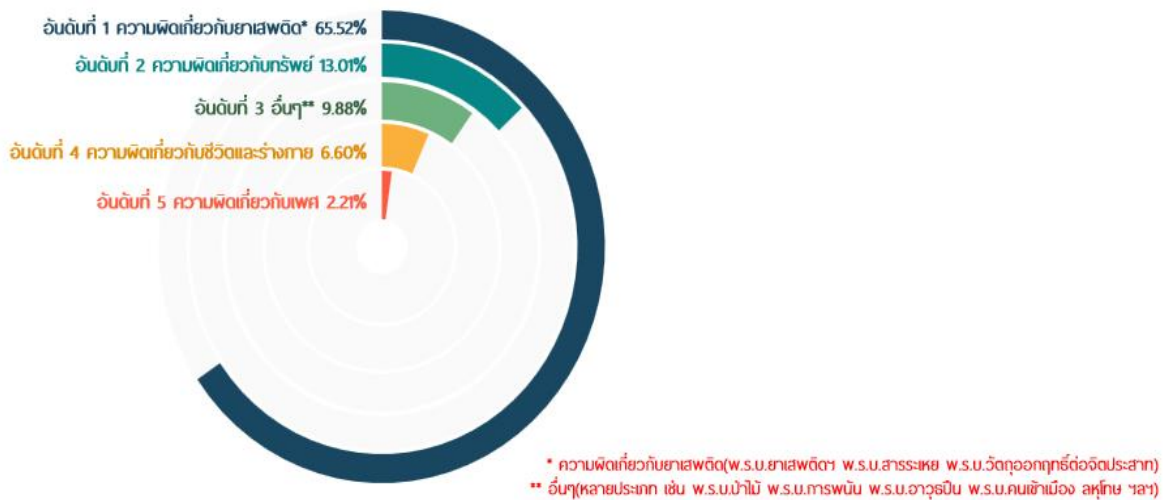
** อื่นๆ (เช่น พ.ร.บ.ป่าไม้/พ.ร.บ.การพนัน/พ.ร.บ.อาวุธปืน/พ.ร.บ.คนเข้าเมือง/ลหุโทษ ฯลฯ)

ตารางที่ 2 อัตราการทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัว

5 อันดับประเภทคดีที่มีอัตราการทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวในปีงบประมาณ 2564

ฐานข้อมูลผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ
กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม

ข้อมูล ณ วันที่ 4 พฤษภาคม 2564

ตารางที่ 3 อัตราการทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัว

อัตราการทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัว

คดีความเกี่ยวกับยาเสพติด (พ.ร.บ.ยาเสพติดฯ/ พ.ร.บ.สารระเหย/พ.ร.บ.วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท)

ปี	จำนวนผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัว (คน)	กระทำผิดภายใน 1 ปี (คน)	ร้อยละของผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัว	กระทำผิดภายใน 2 ปี (คน)	ร้อยละของผู้ต้องขังที่กระทำผิดภายใน 1 ปี	กระทำผิดภายใน 3 ปี (คน)	ร้อยละของผู้ต้องขังที่กระทำผิดภายใน 2 ปี
2559	123,263	13,060	10.59%	10,836	82.97%	8,316	76.74%
2560	117,418	12,932	11.01%	10,369	80.18%	7,107	68.54%
2561	97,742	10,996	11.25%	8,106	73.71%	5,134	63.33%
2562	145,129	15,825	10.90%	10,377	65.57%	1,038	10.00%
2563	144,932	12,956	8.93%	1,904	14.69%	-	-

หมายเหตุ : ข้อมูลกรมราชทัณฑ์

ซึ่งจากตารางดังกล่าวจะเห็นได้ว่า จำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำส่วนใหญ่ ร้อยละ 78.65 มักจะมาจากการกระทำผิดเกี่ยวกับคดียาเสพติดเป็นอันดับหนึ่ง และขณะเดียวกันผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่ได้รับการปล่อยตัว มักจะกระทำผิดซ้ำภายในระยะเวลา 2 – 3 ปี เป็นจำนวนมาก

ดังนั้น ปัญหายาเสพติดจึงถือได้ว่าเป็นประเด็นประจำสำคัญที่ทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคประชาชน จะต้องให้ความสนใจและร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหา เนื่องจากเป็นปัญหาสอดคล้องกับกรอบแนวทางในการป้องกันอาชญากรรม 6 ด้าน ที่คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบกรอบแนวทางในการป้องกัน

อาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพ ตามที่คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ (กพยช.) เสนอ เมื่อวันที่ 24 มกราคม 2560 ประกอบด้วย การป้องกันอาชญากรรมโดยสภาพแวดล้อม การมีส่วนร่วมของประชาชน การป้องกันการกระทำผิดซ้ำ การเฝ้าระวังกลุ่มเสี่ยงที่มีโอกาสทำผิด การลดโอกาสการตกเป็นเหยื่อ และการพัฒนา และเพิ่มประสิทธิภาพบุคลากรในการป้องกันอาชญากรรม ขณะที่ปัญหายาเสพติดยังแทรกซึมไปทั่วทุกระดับ ในสังคม ไม่ว่าจะเป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดของเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นพลังสำคัญของชาติ ในอนาคต การก่ออาชญากรรมอย่างไม่เกรงกลัวกฎหมายของผู้เสพและผู้ค้ายาเสพติด อันส่งผลกระทบต่อ ความเป็นอยู่ของประชาชน หรือการให้การยอมรับนับถือ ผู้ที่มีฐานะร่ำรวยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวงจรรยาเสพติด รวมทั้งการใช้อำนาจของข้าราชการเพื่อแสวงหาความร่ำรวยและผลประโยชน์ส่วนตัว หรือแม้กระทั่งการระบาค ของยาเสพติดในหมู่พระภิกษุสงฆ์ ปัญหาเหล่านี้นับได้ว่ามีแนวโน้มที่ทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น

ส่วนที่ 2

สภาพปัญหา/สาเหตุของปัญหา/แนวคิดทางวิชาการ

2.1 สภาพปัญหา

จากที่กล่าวมาในข้างต้น จะเห็นได้ว่าปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาที่สำคัญระดับประเทศและทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น โดยอย่างยิ่งในปัจจุบันได้มีการแพร่ระบาดในกลุ่มเด็กและเยาวชนมากขึ้นขณะเดียวกันเด็กและเยาวชนที่เริ่มใช้ยาเสพติดมีช่วงอายุต่ำลงในจำนวนที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งคำว่าเด็กและเยาวชนในที่นี้ หมายถึง บุคคลซึ่งอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 24 ปี ตามกรอบของสหประชาชาติ¹ โดยจะเห็นได้จากตารางที่ 4

ตารางที่ 4 สถิติผลการจับกุมผู้ต้องหา ยาเสพติด ทั่วประเทศ จำแนกตามช่วงอายุ (รวมตัวยาทั้งหมด)
สถิติผลการจับกุมผู้ต้องหา ยาเสพติด ทั่วประเทศ จำแนกตามช่วงอายุ (รวมตัวยาทั้งหมด)
ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2558 (1 ตุลาคม 2557 - 6 พฤษภาคม 2564)

ปีงบประมาณ	< 15 ปี ผู้ต้องหา	15 - 19 ปี ผู้ต้องหา	20 - 24 ปี ผู้ต้องหา	25 - 29 ปี ผู้ต้องหา	30 - 34 ปี ผู้ต้องหา	35 - 39 ปี ผู้ต้องหา	40 - 44 ปี ผู้ต้องหา	> 44 ปี ผู้ต้องหา	รวม ผู้ต้องหา	คิดเป็น
2558	735	31,401	44,229	35,860	28,709	19,223	11,126	14,208	185,491	15.78%
2559	757	28,908	43,899	36,996	29,468	20,639	11,613	14,645	186,925	15.92%
2560	680	28,595	47,788	41,993	33,294	24,325	13,559	15,814	206,048	17.54%
2561	788	30,248	52,320	47,427	37,615	29,861	17,220	18,507	233,986	19.90%
2562	638	24,341	43,116	41,037	32,570	26,888	16,812	17,989	203,391	17.30%
2563	527	15,795	30,966	32,319	26,346	21,874	14,575	17,005	159,407	13.56%
รวม	4,125	159,288	262,318	235,632	188,002	142,810	84,905	98,168	1,175,248	100%
	0.35%	13.55%	22.32%	20.04%	15.99%	12.15%	7.22%	8.35%		
คิดเป็น	425,731 = 36.22%									

หมายเหตุ : สำนักงาน ป.ป.ส.

จะเห็นได้ว่าแนวโน้มของผู้ที่ใช้ยาเสพติดเปลี่ยนแปลงไป โดยพบว่ากลุ่มเด็กและเยาวชนที่อยู่ในช่วงอายุ ต่ำกว่า ๑๕ ปี - ๒๔ ปี มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น โดยคิดเป็นร้อยละ 36.22 ของผู้ต้องหาทั้งหมด ซึ่งถือได้ว่าเป็นกลุ่มที่มีจำนวนผู้เข้าที่เข้าไปเกี่ยวกับยาเสพติดจำนวนค่อนข้างมากถ้าเทียบกับช่วงวัยอื่น ขณะเดียวกันนอกจากแนวโน้มของผู้ที่ใช้ยาเสพติดมีอายุที่ลดน้อยลงแล้ว รูปแบบและวิธีการใช้ยาเสพติดก็มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมขึ้นมาก ซึ่งในปัจจุบันจากที่ปรากฏตามข่าวและสื่อต่างๆ จะพบได้ว่าในกลุ่มเด็กและเยาวชนมีการนำยาที่ใช้ในการรักษาโรคมะเร็งมาใช้แทนยาเสพติด เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงกฎหมาย เนื่องจากตัวยาเหล่านี้ไม่ได้ถูกระบุอยู่ในบัญชียาเสพติด ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 และถึงแม้จะมีมาตรการควบคุมการใช้โดยสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา เช่น การให้จำหน่ายได้ในร้านขายยาที่ได้รับอนุญาตและมีเภสัชกรดูแลแต่ก็พบว่ายังมีการลักลอบจำหน่ายให้เด็กและเยาวชน นำไปใช้ในลักษณะนำไปผสมเป็นเครื่องดื่มเพื่อให้เกิดอาการมึนเมา และเกิดความสนุกสนานในการรวมกลุ่มพบปะสังสรรค์ ซึ่งจากสถานการณ์ปัญหาการนำยารักษาโรคไปใช้

¹ กรุงเทพฯธุรกิจ. (2563). 20 ก.ย. วันเยาวชนแห่งชาติ สรุปลานการณ "เด็กและเยาวชน" ไทยกำลังเจอกับอะไร ? . ออนไลน์จาก : <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/898515>

ในทางที่ผิดเพื่อเป็นการเสี่ยงกฎหมายนั้น ปัจจุบันได้มีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกลุ่มเด็ก และเยาวชนที่เที่ยวกกลางคืน ซึ่งในการวิจัยนี้คำว่าสารเสพติด (วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท) หมายความว่า รวมถึงวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ตามพระราชบัญญัติวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 และ หมายความว่ารวมถึงยาเสพติดและสารเสพติดในกลุ่มที่เรียกว่า Club Drugs ด้วย² โดยพบว่ามีสารแพร่ระบาด ยาเสพติดและสารเสพติดในกลุ่มที่เรียกว่า Club Drugs ซึ่งมีการแพร่หลายและเป็นที่ยอมรับตามสถานบันเทิงต่างๆ เช่น LSD ยาอี (Ecstasy) รวมถึงมีการนำสารเสพติดประเภทวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท เช่น คีตามีน (Ketamine) ชาแนกซ์ แอลปราโซแลม ฯลฯ มาใช้แทนยาเสพติดเพิ่มมากขึ้น ซึ่งในส่วนของวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทนั้น ส่วนใหญ่ในทางการแพทย์นิยมใช้เป็นยาสลบในการผ่าตัด หรือใช้เป็นยาในการรักษาโรคนอนไม่หลับ โรคซึมเศร้า โรคในกลุ่มวิตกกังวล (แพนิค) ฯลฯ แต่กลับพบว่ามีเด็กและเยาวชน และนักเที่ยวกกลางคืน บางกลุ่มนำไปใช้ในทางที่ผิด โดยนำไปผสมน้ำอัดลม เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ซึ่งสารเหล่านี้เมื่อเข้าสู่ร่างกายจะทำให้เกิดความมึนเมา สลึมสลือ เคลิบเคลิ้ม กระบวนการทางความคิด การรับรู้และตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมทั้ง ภาพ แสง สี เสียงเปลี่ยนแปลง นักเที่ยวกกลางคืน หรืออาชญากร จึงอาศัยคุณสมบัติของสารเสพติดเหล่านี้ในการก่อปัญหาอาชญากรรม โดยเฉพาะต่อเหยื่อที่เป็นผู้หญิงในเวลาที่มาเที่ยวในสถานบันเทิง เมื่อเหยื่อมีอาการมึนเมาไม่มีสติแล้วจึงอุ้มเหยื่อออกไปลงละเมิดทางเพศ หรือล่อลวงไปเพื่อหวังต่อทรัพย์สิน หรือในบางกรณี เช่น ในกรณีที่มีการวางจ้างหญิงสาวที่ทำหน้าสร้างความบันเทิง (เด็กเอนหรือพริตตี้) ไปบริการสร้างความบันเทิงในช่วงที่มีการรวมกลุ่มกันเพื่อสังสรรค์ แล้วปรากฏต่อมาว่ามีการเสียชีวิตในภายหลังมักจะพบว่ามี ความเกี่ยวข้อง หรืออาจเกี่ยวข้องกับการใช้สารเสพติดประเภทวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ตามที่ปรากฏในเนื้อ ข่าวดังกล่าวต่างๆ โดยจะเห็นได้จากตารางที่ 5

ตารางที่ 5 จำนวนเด็กและเยาวชนอายุ < 15 ปี – 24 ปี (จำแนกตามตัวยา)

ปี	2559					2560					2561					2562					2563				
	ยาบ้า (คน)	วัตถุออกฤทธิ์/Club Drugs (คน)	กัญชา (คน)	ไอซ์ (คน)	เฮโรอีน (คน)	ยาบ้า (คน)	วัตถุออกฤทธิ์/Club Drugs (คน)	กัญชา (คน)	ไอซ์ (คน)	เฮโรอีน (คน)	ยาบ้า (คน)	วัตถุออกฤทธิ์/Club Drugs (คน)	กัญชา (คน)	ไอซ์ (คน)	เฮโรอีน (คน)	ยาบ้า (คน)	วัตถุออกฤทธิ์/Club Drugs (คน)	กัญชา (คน)	ไอซ์ (คน)	เฮโรอีน (คน)	ยาบ้า (คน)	วัตถุออกฤทธิ์/Club Drugs (คน)	กัญชา (คน)	ไอซ์ (คน)	เฮโรอีน (คน)
<15-24	48,001	746	6,228	5,488	324	55,827	762	5,875	7,338	305	67,336	807	4,918	7,992	267	58,015	548	3,891	7,235	257	40,684	391	3,570	8,168	260
คิดเป็น	37.82%	42.67%	44.79%	27.60%	25.61%	36.28%	39.42%	43.02%	27.25%	20.93%	35.25%	36.41%	39.38%	25.63%	18.46%	33.45%	35.08%	37.59%	24.96%	19.90%	30.43%	30.83%	25.33%	24.64%	22.27%
อันดับ	3	2	1	4	5	3	2	1	4	5	3	2	1	4	5	3	2	1	4	5	2	1	3	4	5
25 - 39	60,911	843	4,695	11,871	606	75,771	989	4,822	16,117	688	94,040	1,147	4,563	18,432	698	84,893	814	3,632	16,727	632	65,918	699	5,127	18,733	561
40 - 54	15,777	144	2,228	2,319	285	19,566	156	2,191	3,224	367	26,134	232	2,232	4,431	390	26,994	183	1,993	4,664	333	23,517	159	3,611	5,737	275
55 - 69	2,122	11	686	200	46	2,545	25	674	239	87	3,311	27	717	311	86	3,382	15	766	355	67	3,405	19	1,639	498	70
70 - 84	101	4	67	4	4	139	1	92	7	10	150	3	57	7	5	136	2	67	4	2	137	0	146	12	1
รวม	126,912	1748	13,904	19,882	1,265	153,848	1,933	13,654	26,925	1,457	190,975	2,216	12,487	31,173	1,446	173,420	1,562	10,349	28,985	1,291	133,661	1,268	14,093	33,148	1,167

จากทุกกลุ่มรวม จะเห็นได้ว่า ปัญหาต่างกลุ่มและแนวเนมที่จะพบคือ ไม่น่าแปลกใจที่กลุ่มนี้จะมีแนวโน้มที่จะพบ

เหล่านี้จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจในการศึกษา ถึงสาเหตุและแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เด็กและเยาวชนนิยมนำสารเสพติด (วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท) และตัวยาในกลุ่ม Club Drugs มาใช้เมื่อมีการรวมกลุ่มพบประสังสรรค์และ เที่ยวกกลางคืน เพื่อจะได้เป็นการลดทอนความรุนแรงของปัญหาที่เกิดขึ้น และเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา ให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ และเป็นการลดจำนวนของเด็กและเยาวชนผู้เสพ/ผู้ใช้ และเฝ้าระวัง กลุ่มเสี่ยงที่เป็นรายใหม่ไม่ให้เข้าสู่วงจร และเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันไม่ให้เด็กและเยาวชนที่เคยกระทำผิดไม่

² สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา. กองควบคุมวัตถุเสพติด. (2563). เอกสารสรุปความรู้เกี่ยวกับ Club Drug.

กลับไปใช้ซ้ำอีก รวมทั้งเป็นการลดโอกาสที่จะเกิดปัญหาอาชญากรรม โดยให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยสร้างพื้นที่เชิงบวกเพื่อลดการรวมกลุ่มมั่วสุมของเด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไปภายในชุมชน เพื่อไม่ให้ตกเป็นเหยื่อของปัญหายาเสพติด ซึ่งเป็นไปตามแนวทางการป้องกันอาชญากรรม ทั้ง ๖ ด้านที่กำหนดไว้

2.2 สาเหตุของปัญหา³

2.2.1 สาเหตุที่เกิดจากความรู้อาจไม่ถึงการณ์

1. ออยากทดลอง เกิดจากความอยากรู้อยากเห็นซึ่งเป็นนิสัยของคนโดยทั่วไป และโดยที่ไม่คิดว่าตนจะติดสิ่งเสพติดนี้ได้ จึงไปทำการทดลองใช้สิ่งเสพติดนั้น ในการทดลองใช้ครั้งแรกๆ อาจมีความรู้สึกดีหรือไม่ดีก็ตาม ถ้ายังไม่ติดสิ่งเสพติดนั้น ก็อาจประมาทไปทดลองใช้สิ่งเสพติดนั้นอีกจนในที่สุดก็ติดสิ่งเสพติดนั้น หรือถ้าไปทดลองใช้สิ่งเสพติดบางชนิด เช่น เฮโรอีน แม้จะเสพเพียงครั้งเดียว ก็อาจทำให้ติดได้

2. ความคึกคะนอง คนบางคนมีความคึกคะนอง ชอบพูดอวดเก่งเป็นนิสัย โดยเฉพาะวัยรุ่นมักจะมีนิสัยดังกล่าว คนพวกนี้อาจแสดงความเก่งกล้าของตนในกลุ่มเพื่อนโดยการแสดงการใช้สิ่งเสพติดชนิดต่างๆ เพราะเห็นแก่ความสนุกสนาน ตื่นเต้น และเพื่อนฝูงให้การยอมรับว่าตนเก่ง โดยมีได้คำนึงถึงผลเสียหายหรืออันตรายที่จะเกิดขึ้นในภายหลัง จนในที่สุดตนเองก็กลายเป็นคนติดสิ่งเสพติดนั้น

2.2.2 สาเหตุที่เกิดจากการถูกหลอกลวง

ปัจจุบันนี้มีผู้ขายสินค้าประเภทอาหาร ขนม หรือเครื่องดื่มบางรายใช้สิ่งเสพติดผสมลงในสินค้าที่ขาย เพื่อให้ผู้ซื้อสินค้านั้นไปรับประทานเกิดการติด อยากมาซื้อไปรับประทานอีก ซึ่งในกรณีนี้ ผู้ซื้ออาหารนั้นมารับประทาน จะไม่รู้สึกว่าตนเองเกิดการติดสิ่งเสพติดขึ้นแล้ว รู้แต่เพียงว่าอยากรับประทานอาหาร ขนม หรือเครื่องดื่มที่ซื้อจากร้านนั้นๆ กว่าจะทราบก็ต่อเมื่อตนเองรู้สึกผิดปกติต่อความต้องการจะซื้ออาหารจากร้านนั้นมารับประทาน หรือต่อเมื่อมีอาการเสพติดรุนแรงและมีสุขภาพเสื่อมลง

2.2.3 สาเหตุที่เกิดจากความเจ็บป่วย

1. คนที่มีอาการเจ็บป่วยทางกายเกิดขึ้นเพราะสาเหตุต่างๆ เช่น ได้รับบาดเจ็บรุนแรง เป็นแผลเรื้อรัง มีความเจ็บปวดอยู่เป็นประจำ เป็นโรคประจำตัวบางอย่าง เป็นต้น ทำให้ได้รับทุกข์ทรมานมาก จึงพยายามแสวงหาวิธีที่จะช่วยเหลือนตนเองให้พ้นจากความทุกข์ทรมานนั้นซึ่งวิธีหนึ่งที่ทำได้ง่าย คือ การรับประทานยาที่มีฤทธิ์ระงับอาการเจ็บปวดนั้นได้ ซึ่งไม่ใช่เป็นการรักษาที่เป็นต้นเหตุของความเจ็บป่วย เพียงแต่ระงับอาการเจ็บปวดให้หมดไปหรือลดน้อยลงได้ชั่วคราว เมื่อฤทธิ์ยาหมดไปก็จะกลับเจ็บปวดใหม่ ผู้ป่วยก็จะใช้ยานั้นอีกเมื่อทำเช่นนี้ไปนานๆ เกิดอาการติดยานั้นขึ้น

2. ผู้ที่มีจิตใจไม่เป็นปกติ เช่น มีความวิตกกังวล เครียด มีความผิดหวังในชีวิต มีความเศร้าสลดเสียใจ เป็นต้น ทำให้สภาวะจิตใจไม่เป็นปกติจนเกิดการป่วยทางจิตขึ้น จึงพยายามหา ยา หรือสิ่งเสพติดที่มีฤทธิ์สามารถคลายความเครียดจากทางจิตได้ชั่วคราวหนึ่งมารับประทาน แต่ไม่ได้รักษาที่ต้นเหตุเมื่อยาหมดฤทธิ์จิตใจก็จะกลับเครียดอีก และผู้ป่วยก็จะเสพสิ่งเสพติด ถ้าทำเช่นนี้ไปเรื่อยๆ ก็จะทำให้ผู้นั้นติดยาเสพติดในที่สุด

³ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2563). สาเหตุการติดยาเสพติด. ออนไลน์จาก: <https://sites.google.com/site/payhayasephtidnichumchn/sahetu-kar-tid-ya-seph-tid>.

3. การไปซื้อยามารับประทานเองโดยไม่ทราบสรรพคุณยาที่แท้จริง ขนาดยาที่ควรรับประทาน การรับประทานยาเกินจำนวนกว่าที่แพทย์ได้สั่งไว้ การรับประทานยาบางชนิดมากเกินไป หรือรับประทานติดต่อกันนานๆ บางครั้งอาจมีอาการถึงตายได้ หรือบางครั้งทำให้เกิดการเสพติดยานั้นได้

2.2.4 สาเหตุอื่นๆ

การอยู่ใกล้แหล่งขาย หรือใกล้แหล่งผลิต หรือ เป็นผู้ขายหรือผู้ผลิตเอง จึงทำให้มีโอกาสติดสิ่งเสพติดได้ง่ายมากกว่าคนทั่วไป เมื่อมีเพื่อนสนิทหรือพี่น้องที่ติดสิ่งเสพติดอยู่ ผู้นั้นย่อมได้เห็นวิธีการเสพของผู้ที่อยู่ใกล้ชิด รวมทั้งเห็นพฤติกรรมต่างๆ ของเขาด้วย และยังสามารถรับคำแนะนำหรือชักชวนจากผู้เสพด้วย จึงมีโอกาสติดได้

1. คนบางคนอยู่ในสภาพที่มีปัญหา เช่น ว่างาน ยากจน ค่าใช้จ่ายเพิ่มโดยมีรายได้ลดลง หรือคงที่มีหนี้สินมาก ฯลฯ เมื่อแก้ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ไม่ได้ก็หันไปใช้สิ่งเสพติด ช่วยผ่อนคลายความรู้สึกในความทุกข์ยากต่างเหล่านี้ แม้จะรู้ว่าเป็นชั่วครู่ช่วยยามก็ตาม เช่น กลุ่มใจที่เป็นหนี้คนอื่นก็ไปกินเหล้า หรือสูบบุหรี่ให้เมาเพื่อที่จะได้ลืมเรื่องหนี้สิน บางคนต้องการรายได้เพิ่มขึ้นโดยพยายามทำงาน ให้น้ำหนัก และ มากขึ้นต่างๆ ที่ร่างกายอ่อนเพลียมากจึงรับประทานยากระตุ้นประสาทเพื่อให้สามารถทำงานต่อไปได้ เป็นต้น ถ้าทำอยู่เป็นประจำทำให้ติดสิ่งเสพติดนั้นได้

2. การเลียนแบบ การที่ไปเห็นผู้ที่ตนสนิทสนมรักใคร่หรือเพื่อน จึงเห็นว่าเป็นสิ่งน่าลองเป็นสิ่งโก้เก๋ เป็นสิ่งแสดงความเป็นพวกเดียวกัน จึงไปทดลองใช้สิ่งเสพติดนั้นจนติด

3. คนบางคนมีความผิดหวังในชีวิตตนเอง ผิดหวังในชีวิตครอบครัว หรือผิดหวังในชีวิตสังคม เพื่อเป็นการประชดตนเองหรือคนอื่น จึงไปใช้สิ่งเสพติดจนติด ทั้งๆ ที่ทราบว่าเป็นสิ่งไม่ดีก็ตาม

สาเหตุสำคัญที่ทำให้ติดยาเสพติด/สารเสพติด ในกลุ่มเด็กและเยาวชน คือ

1. **จากการถูกชักชวน** การถูกชักชวนนี้อาจจะเกิดจากเพื่อนสนิทที่กำลังติดยาอยู่และอยากจะให้เพื่อนลองบ้าง ปัญหานี้มักจะเกิดกับเด็กที่มีปัญหาทางครอบครัวขาดความอบอุ่น ใจแตก เอาเพื่อนเป็นที่พึ่ง นอกจากนี้ ผู้ที่อยู่ในแหล่งที่มีการซื้อขายยาเสพติด ก็อาจจะได้รับการชักจูงว่าคุณภาพของยาเสพติดดีต่างๆ นานา เช่น อาจจะบอกว่า เมื่อเสพแล้วจะทำให้ปลอดโปร่ง เหมาะแก่การเรียน การทำงาน การชักจูงดังกล่าว อาจจะทำให้เกิดขึ้นในขณะที่ผู้ถูกชักจูง กำลังมึนเมา สุราเที่ยวเตร่กัน จึงทำให้เกิดการติดยาได้

2. **จากการอยากทดลอง** อยากรู้ อยากเห็น อยากจะรู้รสชาติ อยากสัมผัส โดยคิดว่าคงจะไม่ติดง่ายๆ แต่เมื่อทดลองเสพเข้าไปแล้วมักจะติด เพราะยาเสพติดในปัจจุบัน เช่น เฮโรอีน จะติดง่ายมาก แม้เสพเพียงครั้ง หรือสองครั้งก็จะติดแล้ว

3. **จากการถูกหลอกลวงยาเสพติดมีรูปแบบต่างๆ มากมาย** ผู้ถูกหลอกลวงไม่ทราบว่าสิ่งที่ตนได้กินเข้าไปนั้น เป็นยาเสพติดให้โทษร้ายแรงคิดว่าเป็นยาธรรมดาไม่มีพิษร้ายแรงตามที่ผู้หลอกลวงแนะนำ ผลสุดท้ายกลายเป็นผู้ติดยาเสพติดไป

4. **เหตุทางกาย ความเจ็บป่วยทางกาย** เช่น ต้องถูกผ่าตัดหรือเป็นโรคปวดศีรษะ เป็นหืด เป็นโรคประสาท ได้รับความทรมานทางกายมากผู้ป่วยต้องการบรรเทา พยายามช่วยตัวเองมานานแต่ก็ไม่หาย จึงหันเข้าหา ยาเสพติดจนติดยาในที่สุด

5. **จากความคึกคะนอง** บุคคลประเภทนี้คิดว่าตัวเองเป็นคนเก่งอยากลองซึ่งรู้แต่ใจว่ายาเสพติดให้โทษเป็นสิ่งไม่ดีแต่ด้วยความที่คึกคะนองเป็นวัยรุ่นไม่เกรงกลัวอะไร ต้องการแสดงความเด่นดังอวดเพื่อนว่า ข้านี้คือพระเอก ขาดความยั้งคิดจึงเสพยาเสพติดและติดยาในที่สุด

6. จากสิ่งแวดล้อม เช่น สถานที่อยู่อาศัยแออัด เป็นแหล่งสลัม หรือเป็นแหล่งที่มีการเสพและค้ายาเสพติด ภาวะทางเศรษฐกิจบีบคั้นจิตใจ เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลเหนือจิตใจผลักดันให้ผู้ที่อยู่ในสภาพแวดล้อมดังกล่าว บางคนหันมาพึ่งยาเสพติดโดยคิดว่าจะช่วย ให้ตนเองหลุดพ้นจากสภาพต่าง ๆ ที่คับข้องใจเหล่านั้นได้

2.3 หลักการแนวคิดวิชาการที่เกี่ยวข้อง (แนวคิดทฤษฎีอาชญาวิทยาที่เกี่ยวข้อง)

2.3.1 แนวคิดเรื่องการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน

ความหมายของคำว่า “การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน” มีขอบเขตที่กว้างขวางมากทั้งในประเทศไทยและในหลายๆประเทศ คำจำกัดความมักจะมีลักษณะหลากหลายและแตกต่างกันในแต่ละสังคม เสรีน ปุณณหิตานนท์⁴ ได้กล่าวเกี่ยวกับการกระทำผิดของเยาวชนไว้ว่า หมายถึง “พฤติกรรมบางรูปแบบที่ขัดแย้งหรือต่อต้านสังคม ทำให้เกิดการเสียระเบียบทั้งในทางสังคมและตัวบุคคล และมีนัยความหมายครอบคลุมไปถึงผลการใช้ค่านิยมวินิจฉัยความประพฤติว่าเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาหรือไม่พึงปรารถนาภายในกรอบของบรรทัดฐานและกฎหมายของสังคม”

ส่วนสุชา จันทร์อม⁵ ได้ให้ความหมายของคำว่า “เด็กกระทำผิด” ไว้ว่า คือเด็กเกเร ร่ร้อน ขอทานหนีโรงเรียน แต่ที่รุนแรงที่สุดคือการกระทำผิดกฎหมายที่จัดอยู่ในประเภทความผิดบางลักษณะในศาลคดีเด็กและเยาวชน คือ การทำร้ายร่างกาย ลักทรัพย์ กระทำอนาจาร ช่มชู้ กระทำชำเรา การกระทำผิดด้วยอาวุธ ปืน เครื่องกระสุนปืนและวัตถุระเบิด

Sheldon และ Glueck⁶ ได้กล่าวว่า เด็กคนใดก็ตามที่กระทำผิดเล็กน้อย เพียงครั้งเดียวก็เข้าลักษณะเด็กกระทำผิดได้ แต่นักวิจัยไม่ถือว่าเป็นเด็กเกเร โดยให้ความหมายว่าเด็กเกเร จะต้องเป็นเด็กที่กระทำผิดอย่างเดิวนานหลายครั้ง เพราะการที่เด็กกระทำผิดเพียงครั้งเดียวหรือสองครั้งอาจเนื่องมาจากสิ่งแวดล้อมชั่วใจ เมื่อเติบโตขึ้นอาจจะเลิกราไปทั้งๆที่การกระทำผิดนั้นเป็นการล่วงละเมิดกฎหมายก็ตาม

Sutherland และ Cressey⁷ ได้อธิบายความหมายของการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนว่าหมายถึง “การกระทำใดที่เรียกว่าเป็นอาชญากรรม หากการกระทำนั้นเป็นการกระทำของการกระทำของผู้ใหญ่ก็จะเป็นการกระทำที่จะต้องได้รับโทษตามกฎหมาย”

ดังนั้น การกระทำผิดของเด็กและเยาวชนจึงหมายถึง การที่เด็กมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนกระทำผิดกรรมอันกฎหมายบัญญัติไว้เป็นความผิดทางอาญา

2.3.2 แนวคิดเรื่องการกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

1) ความหมายของยาเสพติด

องค์การอนามัยโลกให้ความหมายของคำว่า “ยาเสพติด”⁸ (กรมคุมประพฤติ, 2546:1) หมายถึง ยา สารหรือวัตถุใดที่เมื่อนำเข้าสู่ร่างกายด้วยวิธีกิน สูบ ฉีด ดม หรือวิธีอื่นๆ วิธีใดวิธีหนึ่งติดต่อกันชั่วระยะเวลาหนึ่งแล้วทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจ ดังนี้

1. มีความต้องการอย่างแรงกล้าทั้งทางร่างกายและจิตใจที่จะเสพยานั้นอีกเรื่อยๆ หรือต้องเสพอยู่เสมอ

⁴ เสรีน ปุณณหิตานนท์.(2527). การกระทำผิดในสังคม.กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

⁵ สุชา จันทร์อม. (2533). จิตวิทยาเด็กเกเร. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

⁶ เมธี วงศ์วีระพันธ์. (2534). บุคลิกภาพของเยาวชนผู้กระทำผิด.วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.

⁷ นิพนธ์ เจิมจำนงค์.(2542).การศึกษาวิเคราะห์การกระทำผิดของเด็กและเยาวชนตามแนวทางพระพุทธศาสนา: ศึกษาเฉพาะสถานฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี.วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.

⁸ กรมคุมประพฤติ.(2546).ความรู้ประกอบการปฏิบัติงานตรวจและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามพระราช-บัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545.

2. มีความต้องการที่จะเพิ่มปริมาณของยาเสพติดให้มากขึ้น
3. เมื่อถึงเวลาที่เกิดความต้องการเสพแล้วไม่ได้เสพ จะเกิดอาการขาดยาและอยากยาโดยแสดงออกมาในลักษณะต่างๆ กัน เช่น หาว อาเจียน น้ำมูกน้ำตาไหล ทูรนทูราย คลุ้มคลั่ง ขาดสติ โมโห ฉุนเฉียว เป็นต้น
4. ยาเสพติดจะทำลายสุขภาพของผู้เสพทั้งทางร่างกายและจิตใจ ทำให้ร่างกายทรุดโทรมมีโรคแทรกซ้อนและทำให้เกิดอาการทางจิตและประสาท

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 7 พ.ศ. 2562)⁹ ได้กำหนดความหมายของยาเสพติดให้โทษ หมายถึง สารเคมีหรือวัตถุชนิดใดๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะโดยรับประทาน ดม สูบ ฉีด หรือด้วยประการใดๆ แล้วทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจในลักษณะสำคัญ เช่น ต้องเพิ่มขนาดการเสพขึ้นเป็นลำดับ มีอาการถอนยาเมื่อขาดยา มีความต้องการเสพทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงตลอดเวลา และสุขภาพโดยทั่วไปจะทรุดโทรมลง กับให้รวมตลอดถึงพืช หรือส่วนของพืชที่เป็นหรือให้ผลผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษ หรืออาจใช้ผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษและสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษด้วย ทั้งนี้ ตามที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา แต่ไม่หมายความถึงยาสามัญประจำบ้านบางตำรับตามกฎหมายว่าด้วยยาที่มียาเสพติดให้โทษผสมอยู่

2) ประเภทของยาเสพติดให้โทษ แบ่งออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

ประเภทที่ 1 ยาเสพติดให้โทษชนิดร้ายแรง เช่น เฮโรอีน (Heroin) แอมเฟตามีน (Amphetamine, Methamphetamine) ยาอี (Ecstasy) หรือยาเลิฟ ยาไอซ์ (Ice)

ประเภทที่ 2 ยาเสพติดให้โทษทั่วไป เช่น ใบโคคา (Coca) โคเคนหรือโคคาอีน (Cocaine) มอร์ฟีน (Morphine) ผีนยา (Medicinal Opium) เป็นฝิ่นที่ผ่านกรรมวิธีปรุงแต่งเพื่อใช้ในทางยา หรือ ผิ่น (Opium) ไม่ว่าจะเป็ฝิ่นดิบ ฝิ่นสุก มูลฝิ่น

ประเภทที่ 3 ยาเสพติดให้โทษที่มีลักษณะเป็นต้นตำรับยาและมียาเสพติดให้โทษประเภทที่ 2 ผสมอยู่ด้วย คือ ยารักษาโรคที่มียาเสพติดประเภทที่ 2 เป็นส่วนประกอบอยู่ในสูตรยา เช่น ยาแก้ไอ ยาแก้ท้องเสีย

ประเภทที่ 4 สารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 1 หรือ ประเภทที่ 2 เช่น อาเซติกแอนไฮไดรด์ (Acetic Anhydride) อาเซติลคลอไรด์ (Acetyl Chloride)

ประเภทที่ 5 ยาเสพติดให้โทษที่ไม่เข้าอยู่ในประเภทที่ 1 ถึงประเภทที่ 4 เช่น กัญชา พืชกระท่อม พืชฝิ่น เห็ดขี้ควาย

3) ลักษณะการกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 7 พ.ศ. 2562) ได้กำหนดลักษณะการกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดไว้ ดังนี้

1. ผลิต
2. นำเข้า/ส่งออก
3. จำหน่าย
4. มีไว้ในครอบครอง
5. มีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย บางกรณีเข้าข้อสันนิษฐานว่ามีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย หากครอบครองสารบริสุทธิ์ในปริมาณที่กฎหมายกำหนด
6. เสพ

⁹ สาลินี ภูรุ่งเรืองผล, ผศ. (มปจ.) พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 7 พ.ศ.2562) สืบค้นจาก https://www.chiangmaihealth.go.th/cmpho_web/document/190816156591830384.pdf

2.3.3 แนวคิดเรื่องการอบรมเลี้ยงดู

ครอบครัวถือว่าเป็นสถาบันพื้นฐานที่สำคัญสถาบันหนึ่งของมนุษย์ หน้าที่ที่สำคัญของครอบครัวประการหนึ่ง คือ การพัฒนาเด็กให้เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวและสังคม ด้วยหน้าที่ดังกล่าวครอบครัวจึงต้องให้การหล่อหลอมขัดเกลาพฤติกรรม อบรมปลูกฝังให้เด็กรู้จักการเรียนรู้ระเบียบวินัย กฎเกณฑ์ของสังคม และความรับผิดชอบ ให้ความรักความอบอุ่นและความมั่นคงปลอดภัยเพื่อที่เด็กจะสามารถพัฒนาอารมณ์ จิตใจ อุนิสัย ทักษะคิด ค่านิยมและพฤติกรรมได้อย่างสมบูรณ์ อาจกล่าวได้ว่าครอบครัวเป็นสถาบันที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการทำความดีและการกระทำผิดของเด็ก โดยครอบครัวจะทำหน้าที่ได้ดีเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับบรรยากาศของการเลี้ยงดูที่แต่ละครอบครัวสร้างขึ้น

การเลี้ยงดูของบิดามารดาด้วยวิธีการเฉพาะแบบนั้น อาจจะสร้างพฤติกรรมเฉพาะแบบใดแบบหนึ่งแก่บุตรได้ ซึ่งวิธีการเลี้ยงดูเด็กนั้นอาจแบ่งออกได้เป็น 4 แบบ¹⁰ ได้แก่

1. การเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน เป็นการปฏิบัติของบิดามารดาต่อบุตรด้วยการให้ความรักเอาใจใส่ดูแลทุกข์สุข และช่วยแก้ปัญหาแก่ลูก และยังรวมถึงการใช้เหตุผล ซึ่งเป็นการวางพื้นฐานทางจริยธรรม ปลูกฝังจิตใจที่ดีงามแก่เด็กทำให้เด็กเป็นคนที่มีความรับผิดชอบต่อตนเอง มีความรู้สึกสำนึกผิด และสามารถให้ความร่วมมือกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

จากที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าความรักจากครอบครัวเป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาจิตใจให้แก่เด็ก อย่างไรก็ตาม ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการศึกษาเด็กให้ข้อเสนอแนะในการเลี้ยงดูบุตรว่า ควรเลี้ยงดูบุตรด้วยการให้ความรักความอบอุ่นควบคู่ไปกับการควบคุมเด็ก อันประกอบด้วย การให้ความรัก เป็นแบบอย่างที่ดี ใช้เหตุผลกับเด็ก และควบคุมพฤติกรรมของเด็กด้วยการเรียนรู้จากการทดลอง ถ้าผิดก็ให้ทดลองใหม่เพื่อดูว่าการกระทำของเด็กจะมีผลกระทบต่อผู้อื่นอย่างไร

2. การเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล เป็นวิธีการเลี้ยงดูเด็กโดยการอธิบายพร้อมทั้งชี้แจงเหตุผลให้เด็กเข้าใจว่าพฤติกรรมใดเด็กควรทำและพฤติกรรมใดเด็กไม่ควรกระทำ ดังนั้น จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการใช้เหตุผลก็เพื่อเป็นการชี้แนะให้เด็กประพฤติตนให้เหมาะสม และเข้าใจถึงผลของการกระทำของตนว่าจะเกิดผลดีหรือผลเสียต่อตนเองและต่อผู้อื่นอย่างไร รวมทั้งใช้วิธีการลงโทษและให้รางวัลที่เหมาะสมกับพฤติกรรมของเด็ก การใช้เหตุผลจะช่วยให้เด็กเรียนรู้หลักปฏิบัติต่อไปในอนาคต โดยปกติการอธิบายเหตุผลมักจะกระทำภายหลังที่พฤติกรรมอันไม่เหมาะสมได้เกิดขึ้นแล้ว ซึ่งความจริงการให้เหตุผลแก่เด็กควรจะกระทำก่อนหน้านั้นเพื่อจะชี้ให้เด็กเห็นคุณและโทษจากการกระทำต่างๆ เพื่อให้เด็กรู้จักคิดหาเหตุผลเสียก่อนลงมือกระทำ

บิดามารดาควรยึดการเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลเป็นหลักปฏิบัติตั้งแต่บุตรยังอยู่ในวัยเด็กไปจนถึงวัยรุ่นตอนปลายสำหรับในวัยเด็กโดยธรรมชาติแล้วเด็กมักจะลืมนง่าย ผู้ใหญ่จึงต้องหมั่นชี้แจงเหตุผลอยู่เสมอเพื่อเป็นการเตือนความจำ ส่วนในวัยรุ่นตอนปลายเด็กจะมีความพร้อมทางด้านสติปัญญา สามารถใช้ความคิดและแสดงความคิดเห็นของตนเองได้อย่างเสรี ทั้งยังสามารถแสดงความคิดเห็นร่วมกับผู้อื่นได้ ดังนั้น การที่บิดามารดาพยายามชักชวนและชี้แจงให้เด็กเข้าใจเหตุผล บิดามารดาสามารถจะโน้มน้าวให้เด็กเปลี่ยนพฤติกรรมของตนได้

3. การเลี้ยงดูแบบควบคุม เป็นวิธีการเลี้ยงดูที่ผู้ใหญ่คอยควบคุมพฤติกรรมของเด็กอย่างใกล้ชิด และมีการวางระเบียบข้อบังคับให้เด็กปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด หากเด็กไม่เชื่อฟังก็จะถูกลงโทษหรือขู่ว่าจะลงโทษเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบควบคุมมาก จะทำให้เด็กขาดความคิดริเริ่ม ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง มีแนวโน้มที่จะต้องพึ่งผู้อื่นอยู่เสมอ หรือบางครั้งทำให้มีลักษณะลงโทษตนเอง และมักมีพฤติกรรมรุนแรงในการปฏิเสธการเลี้ยงดูแบบควบคุมนั้นจะใช้ได้ผลดีในช่วงวัยเด็กเล็กจนถึงวัยรุ่นตอนต้น โดยเฉพาะในเด็กหญิงมากกว่าเด็กชาย

¹⁰ สุปรียา คุรุกาญจน์พฤฒิ. (2538). ปัจจัยที่มีผลต่อการเสพยาเสพติดของเด็กและเยาวชน: ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กและเยาวชนในจังหวัดอุบลราชธานี. ภาคนิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

แต่เมื่อเด็กเข้าสู่วัยรุ่นตอนกลาง คือ เมื่ออายุประมาณ 15 ปีขึ้นไป การเลี้ยงดูแบบควบคุมเพียงวิธีการเดียว จะให้ผลน้อยในการควบคุมพฤติกรรมของเด็ก

4. การเลี้ยงดูแบบลงโทษทางจิตและทางกาย คือ การที่บิดามารดาใช้การลงโทษในการเลี้ยงดูเด็ก และใช้ควบคุมพฤติกรรมอื่นไม่พึงประสงค์ การลงโทษเด็กนั้นมี 2 วิธี วิธีแรก คือ การลงโทษทางกาย หมายถึง การที่ผู้ใหญ่ใช้กำลังกายลงโทษเด็กให้เจ็บกายด้วยการเขีน ตี หยิก ทูป ฯลฯ การลงโทษด้วยวิธีการนี้สามารถยับยั้งพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเด็กได้เพียงชั่วคราวเท่านั้น ส่วนการลงโทษทางจิตเป็นวิธีการลงโทษอีกวิธีหนึ่งที่บิดามารดาจะแสดงให้เห็นเด็กทราบว่าพฤติกรรมของเด็กไม่เป็นที่ยอมรับ เช่น ชูจะไม่ให้รางวัล ชูว่าจะไม่รัก ชูว่าจะให้ไปอยู่ที่อื่น มองด้วยสายตาตำหนิ บอกให้เด็กทราบว่าเด็กไม่ควรแสดงพฤติกรรมเช่นนี้อีก

การเลี้ยงดูด้วยวิธีการลงโทษทางจิตเหมาะสมกว่าการลงโทษทางกาย หากจะให้ผลดียิ่งขึ้น จำเป็นต้องใช้ควบคู่กับการอบรมเลี้ยงดูด้วยวิธีอื่นด้วย และใช้การลงโทษทางจิตมากกว่าทางกายในเด็กที่มีอายุเกิน 7 ปีขึ้นไป

2.3.4 แนวคิดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน

1) ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน¹¹ หมายถึง การที่กลุ่มประชาชนหรือการที่สมาชิกของชุมชน กระทำการออกมาในลักษณะของการทำงานร่วมกัน และแสดงให้เห็นถึงความต้องการร่วม ความสนใจร่วม มีความต้องการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายร่วมทางเศรษฐกิจและสังคมหรือการเมือง หรือการดำเนินการร่วมกันเพื่อให้เกิดอำนาจไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม หรือการดำเนินการเพื่อให้เกิดการต่อรองอำนาจทางการเมือง ซึ่งสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น หมายถึง การที่ประชาชนให้ความสนใจ มีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ที่จะกระทำเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้บรรลุเป้าหมายหรือเป้าประสงค์ที่ตั้งกันไว้ ซึ่งการมีส่วนร่วมนั้นเกิดขึ้นได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม

2) เงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของประชาชน มี 3 ประการ

2.1 การมีอิสรภาพในการเข้าร่วม หมายถึง การเข้าร่วมต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ

2.2 ความเสมอภาคในการเข้าร่วมกิจกรรม หมายถึง ทุกคนที่เข้าร่วมต้องมีสิทธิเท่าเทียมกัน

2.3 ผู้เข้าร่วมต้องมีความสามารถพอที่จะเข้าร่วมกิจกรรม หมายถึง มีความเข้าใจในเรื่องนั้นๆ

3) ระดับขั้นตอนการมีส่วนร่วม

ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเรียงตามลำดับจากต่ำสุดไปหาสูงสุด ได้แก่

3.1 ระดับการให้ข้อมูล เป็นระดับต่ำสุดและเป็นวิธีการที่ง่ายที่สุดของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้วางแผนโครงการกับประชาชน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ข้อมูลแก่ประชาชน โดยวิธีการต่างๆ เช่น การแถลงข่าว การแจกข่าวสาร และการแสดงนิทรรศการ

3.2 ระดับการเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน เป็นระดับขั้นที่สูงกว่าระดับแรก คือ ผู้วางแผนโครงการจะเชิญชวนให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น เพื่อเป็นข้อมูลในการประเมินข้อดี ข้อเสียของโครงการอย่างชัดเจนมากขึ้น เช่น การจัดทำแบบสอบถามก่อนริเริ่มโครงการต่างๆ

3.3 ระดับการปรึกษาหารือ เป็นการเจรจาอย่างเป็นทางการระหว่างผู้วางแผนโครงการและประชาชน เพื่อประเมินความก้าวหน้า หรือระบุประเด็นข้อสงสัยต่างๆ เช่น การจัดประชุม

3.4 ระดับการวางแผนร่วมกัน เป็นระดับการมีส่วนร่วมที่ผู้วางแผนโครงการกับประชาชนมีความรับผิดชอบร่วมกันในการวางแผนเตรียมโครงการและผลที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินการโครงการ เหมาะที่จะใช้

¹¹ วีรศักดิ์ อรุณวิภาดา.(2551). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม: กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาอาชีวศึกษาและการบริหารงานยุติธรรม มหาวิทยาลัยรังสิต.

สำหรับการพิจารณาประเด็นที่มีความยุ่งยากซับซ้อนและมีข้อโต้แย้งมาก เช่น การใช้กลุ่มที่ปรึกษาซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

3.5 ระดับการร่วมปฏิบัติ เป็นระดับที่ผู้รับผิดชอบโครงการกับประชาชนร่วมกันดำเนินโครงการเป็นขั้นการนำโครงการไปปฏิบัติร่วมกันเพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

3.6 ระดับการควบคุมโดยประชาชน เป็นระดับสูงสุดของการมีส่วนร่วมโดยประชาชนเพื่อแก้ปัญหาข้อขัดแย้งที่มีอยู่ทั้งหมด เช่น การลงประชามติ

4) ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม

ปัจจัยที่มีส่วนกำหนดระดับของการมีส่วนร่วมทางสังคมมีถึง 32 ปัจจัย ซึ่งประกอบด้วย อายุ เพศ สุขภาพ ระยะเวลาการอยู่อาศัยในชุมชน ระยะห่างของการตั้งบ้านเรือน ขนาดของครอบครัว มาตรฐานทางสังคมของประชาชน ระดับการศึกษา ระดับของความเป็นอยู่ การครอบครองที่ดิน ปัจจัยทางเศรษฐกิจ เชื้อชาติ และสัญชาติ พื้นเพของครอบครัว ลำดับชั้นทางสังคม ปัจจัยส่วนบุคคล การปรับตัวทางสังคม ความเชื่อทางสังคม ความสนใจความเฉลียวฉลาด การอบรมทางพฤติกรรม ทักษะคิด ข่าวสารและการติดต่อ ค่านิยมทางสังคม ความเชื่อมั่นในตนเอง ความเชื่อและการแสดงออกทางพฤติกรรม ความพึงพอใจ การแสดงตัว ประสบการณ์หลักยึดถือประจำใจ การเป็นผู้นำและการตระหนักถึงความสำคัญของกิจกรรม

5) ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม

(1) คุณภาพของการตัดสินใจดีขึ้น เนื่องจากกระบวนการปรึกษาหารือกับสาธารณชนจะช่วยสร้างความชัดเจนให้กับวัตถุประสงค์และความต้องการของโครงการหรือนโยบาย และบ่อยครั้งที่การมีส่วนร่วมของประชาชนนำมาสู่การพิจารณาทางเลือกใหม่ๆ ที่น่าจะเป็นคำตอบที่มีประสิทธิภาพที่สุดได้

(2) ใช้ต้นทุนน้อยและลดความล่าช้าลง แม้ว่าการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมจะต้องใช้เวลาและมีค่าใช้จ่ายมากกว่าการตัดสินใจฝ่ายเดียว แต่การตัดสินใจฝ่ายเดียวที่ไม่คำนึงถึงความต้องการแท้จริงของประชาชนนั้น อาจนำมาซึ่งการโต้แย้งคัดค้านหรือการฟ้องร้องกัน

(3) สร้างฉันทามติ การมีส่วนร่วมของประชาชนจะสร้างข้อตกลงและข้อผูกพันอย่างมั่นคงในระยะยาวระหว่างกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน ช่วยสร้างความเข้าใจระหว่างกลุ่มต่างๆ ลดข้อโต้แย้งทางการเมืองและช่วยให้เกิดความชอบธรรมต่อการตัดสินใจของรัฐบาล

(4) นำไปสู่การปฏิบัติที่ง่ายขึ้น การเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจทำให้ประชาชนมีความรู้สึกของการเป็นเจ้าของการตัดสินใจนั้นและทันทีที่การตัดสินใจได้เกิดขึ้น พวกเขาก็อยากเห็นการเกิดผลในทางปฏิบัติและยังอาจเข้ามาช่วยกันอย่างกระตือรือร้นอีกด้วย

(5) หลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าที่เลวร้ายที่สุด เพราะการเปิดโอกาสให้ฝ่ายต่างๆ เข้ามาแสดงความต้องการและข้อห่วงกังวลตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ จะช่วยลดโอกาสของการโต้แย้งและการแบ่งฝ่าย ที่จะเกิดจากการเผชิญหน้าอย่างรุนแรงได้

(6) การคงไว้ซึ่งความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม เนื่องจากกระบวนการตัดสินใจที่โปร่งใสและเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม จะสร้างความน่าเชื่อถือต่อสาธารณชนและเกิดความชอบธรรม

(7) สามารถคาดการณ์ความห่วงกังวลและทัศนคติของสาธารณชนได้ เพราะเมื่อเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องได้มาทำงานร่วมกับสาธารณชนในกระบวนการมีส่วนร่วม

(8) เป็นการพัฒนาภาคประชาสังคม ประโยชน์อย่างหนึ่งของการมีส่วนร่วมของประชาชนคือ ทำให้ประชาชนมีความรู้ทั้งในส่วนของเนื้อหาโครงการและกระบวนการตัดสินใจของรัฐ รวมทั้งเป็นการฝึกอบรมผู้นำและทำให้ประชาชนได้เรียนรู้ทักษะการทำงานร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ

ทั้งนี้ หากสรุปแนวความคิดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรม ถ้าประชาชนในสังคมรวมถึงเจ้าหน้าที่รัฐมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรม โดยมีกิจกรรมทำร่วมกัน เช่น การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ การให้ข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับอาชญากรรม ตลอดจนการเสริมสร้าง การทำกิจกรรมต่างๆ ก็จะทำให้ปัญหาอาชญากรรมมีแนวโน้มลดลงไปและยังมีแนวทางในการป้องกันที่ดี เนื่องจากทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้น

2.3.5 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1) ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม

1.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจท์ (Piaget's Moral Development Theory)

เพียเจท์ (Piaget) เป็นนักจิตวิทยาชาวสวิสเซอร์แลนด์ เป็นผู้เริ่มแนวความคิดที่ว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับความฉลาดในการรับรู้กฎเกณฑ์และลักษณะต่างๆ ทางสังคม พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลจึงขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางเชาว์ปัญญาของบุคคล เพียเจท์ได้แบ่งขั้น ของพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ออกเป็น 3 ขั้น¹² คือ

1. ขั้นก่อนจริยธรรม (Premoral stage) เกิดขึ้นกับเด็กที่มีอายุอยู่ระหว่างแรกเกิดถึง 2 ขวบ ในขั้นนี้เด็กยังไม่มีความสามารถในการรับรู้สิ่งแวดล้อมอย่างละเอียด แต่มีความต้องการทางร่างกายโดยไม่คำนึงถึง กาลเทศะใดๆ ทั้งสิ้น เช่น เด็กจะร้องเมื่อหิว เด็กจะส่งเสียงดัง ร้องไห้ เมื่อกลัวหรือตกใจ

2. ขั้นยึดคำสั่ง (Heteronomous stage) เกิดกับเด็กในช่วง 2 – 8 ปี ขั้นนี้เด็กจะมีความเกรงกลัวผู้ใหญ่ และเห็นว่าคำสั่งของผู้ใหญ่เป็นสิ่งที่จะต้องทำตาม

3. ขั้นยึดหลักแห่งตนเอง (Autonomous Stage) เกิดกับบุคคลอายุตั้งแต่ 8-10 ปี เพียเจท์ เชื่อว่าเกิดขึ้นจากพัฒนาการทางสติปัญญา และจากประสบการณ์ในการมีบทบาทในกลุ่มเพื่อนด้วยกัน ความเกรงอำนาจภายนอก เป็นเพียงหลักภายในจิตใจของเด็กเกี่ยวกับความยุติธรรม ซึ่งหมายถึงการแลกเปลี่ยนกัน และความเท่าเทียมกันของบุคคล ในช่วง 8 - 10 ปี เด็กที่อยู่ในสังคมปกติจะบรรลุขั้นที่สาม แต่ก็อาจมีเด็กบางคน ที่พัฒนาช้ากว่านี้หรือบางครั้งพัฒนาการหยุดชะงักในขั้นที่สอง เนื่องจากการบังคับอย่างผิดปกติของผู้เลี้ยงดู หรือสังคม หรือเกิดจากการขาดประสบการณ์ในกลุ่มเพื่อนก็ได้

1.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg's Moral Development Theory)

ลอว์เรนซ์ โคลเบอร์ก (Lawrence Kohlberg) ¹³ ได้ศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมตามแนว เพียเจท์ และพบว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นั้นมิได้บรรลุจุดสมบูรณ์เมื่อบุคคลอายุได้ 10 ปี แต่จะพัฒนา ไปอีกหลายขั้นตอนจากอายุ 11 - 25 ปี และเขายังเชื่อว่า ในการวัดขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมนั้นจะต้องใช้ การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมอย่างเดียวนั้น

โคลเบอร์ก ได้แบ่งระดับของจริยธรรมออกเป็น 3 ระดับ ซึ่งทั้ง 3 ระดับนั้นจัดเป็นขั้น พัฒนาการทางจริยธรรมได้ 6 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 ใช้หลักการหลบหลีกการลงโทษ (Obedience and Punishment Orientation) เกิดขึ้นกับเด็กในช่วงอายุแรกเกิดถึง 7 ปี ขั้นนี้เด็กชอบใช้การหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ เลือกระทำในทางที่เกิด ประโยชน์แก่ตนเองมากกว่า เด็กมักเข้าใจว่าความดี หมายถึง สิ่งที่ทำแล้วไม่ถูกลงโทษหรือถูกตำหนิ เช่น เด็ก

¹² ถาวร สุขสำราญ.(2541).การศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเสพยาบ้า: ศึกษาเฉพาะกรณีนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัด ชลบุรี.วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

¹³ ถาวร สุขสำราญ.(2541).การศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเสพยาบ้า: ศึกษาเฉพาะกรณีนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัด ชลบุรี. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ทำการบ้าน เด็กทำเพราะกลัวครูถูกลงโทษ เป็นต้น การตัดสินใจอะไรถูกหรือผิด เด็กจะมองที่ผลของการกระทำ ว่าถ้าทำเสียหายมากก็ตัดสินใจว่า การกระทำนั้นผิด ไม่ได้มองที่สาเหตุของการกระทำ

ขั้นที่ 2 ใช้หลักการแสวงหารางวัล (Naively Egoistic Orientation) เกิดกับเด็กในช่วงอายุ 7 – 10 ปี ขั้นนี้เด็กจะค่อยๆ เน้นความสำคัญของการได้รับรางวัลและคำชมเชย การสัญญาว่าจะให้รางวัล จึงเป็นแรงจูงใจให้เด็กกระทำความดีได้มากกว่าการดูว่า หรือชู้ว่าจะลงโทษ เช่น เด็กจะช่วยบิดามารดาทำงาน เพื่อต้องการได้รับคำชมเชย สรุปว่า จริยธรรมขั้นนี้ จะเน้นการต้องการได้รับคำชมเชยและรางวัลมากกว่า การได้รับการลงโทษ

ขั้นที่ 3 ใช้หลักการกระทำที่คนอื่นเห็นว่าดี (Good-boy Orientation) เกิดกับบุคคลในช่วงอายุ 10 – 13 ปี ขั้นนี้ตรงกับวัยที่เด็กย่างเข้าวัยรุ่น เด็กจะให้ความสำคัญแก่กลุ่มเพื่อนมาก จะกระทำเพื่อต้องการให้กลุ่มยอมรับ จึงมีการเลียนแบบตัวแบบที่ตนเห็นว่าดีงาม คือ เอาอย่างเด็กดี (Good Boy, Nice Girl) เด็กวัยนี้ส่วนใหญ่จะทำตามในสิ่งที่ตนตัดสินใจคนอื่นจะเห็นด้วยหรือยอมรับ เพื่อให้เป็นที่ชอบพอและเป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อน ซึ่งอาจสรุปได้ว่า จริยธรรมขั้นนี้ เน้นหนักในด้านการทำตามคนอื่นมากกว่าการคำนึงเรื่องการถูกลงโทษ และการต้องการรางวัล

ขั้นที่ 4 ใช้หลักการกระทำตามหน้าที่ (Authority and Social Order Maintaining Orientation) เกิดกับบุคคลในช่วงอายุ 13 – 16 ปี ขั้นนี้บุคคลจะมีความรู้และประสบการณ์ว่า แต่ละกลุ่มจะมีกฎเกณฑ์ให้สมาชิกยึดถือ มีความเข้าใจในหน้าที่ของตนในกลุ่ม มีศรัทธาในกฎเกณฑ์ของกลุ่มมากพอสมควร เข้าใจในบทบาทของผู้อื่น การกระทำที่ถูกต้อง จะต้องพิจารณาเพื่อกลุ่มหรือส่วนรวม สรุปได้ว่า จริยธรรมขั้นนี้เป็นเรื่องการกระทำตามหน้าที่ในหมู่คณะ ทำตามขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมมากกว่ากลัวการถูกลงโทษ หรือทำเพื่อต้องการรางวัลหรือกระทำตามกลุ่มเพื่อน

ขั้นที่ 5 ใช้หลักการเคารพตนเองหรือการทำตามคำมั่นสัญญา (Contractual Legalistic Orientation) เกิดกับบุคคลอายุตั้งแต่ 16 ปีขึ้นไป ขั้นนี้บุคคลพยายามกระทำเพื่อหลบหนีไม่ให้เกิดความเสียหาย ขาดเหตุผล เป็นคนไม่แน่นอน คำว่า หน้าที่ของบุคคลในที่นี้ หมายถึง การกระทำตามที่ตกลง มีความเคารพตนเองและต้องการให้ผู้อื่นเคารพตน ขั้นนี้บุคคลจะมีอุดมคติหรือคุณธรรมประจำใจตนเองหรือสัญญาไว้กับผู้อื่น ไม่พยายามลิดรอนสิทธิของผู้อื่น เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัวด้วย

ขั้นที่ 6 ใช้หลักอุดมคติสากล (Conscience Orientation) เช่น หิริโอตตปละ คือ มีความละอายใจตนเองในการกระทำชั่ว และเกรงกลัวบาป เป็นบุคคลที่มีการเสียสละเพื่อสังคมอย่างแท้จริง

จากขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมทั้งหกขั้นเหล่านี้ โคลเบอร์กได้แบ่งออกเป็นสามระดับ ดังนี้

ตารางแสดงขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและระดับของจริยธรรมของโคลเบอร์ก

ขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม	ระดับของจริยธรรม
ขั้นที่ 1 ใช้หลักการหลบหลีกการลงโทษ (2 – 7 ปี) ขั้นที่ 2 ใช้หลักการแสวงหารางวัล (7 – 10 ปี)	1. ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (2 – 10 ปี)
ขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม	ระดับของจริยธรรม
ขั้นที่ 3 ใช้หลักการทำตามผู้อื่นเห็นชอบ (10 – 13 ปี) ขั้นที่ 4 ใช้หลักการทำตามหน้าที่ของสังคม (13 – 16 ปี)	2. ระดับตามกฎเกณฑ์ (10 – 16 ปี)
ขั้นที่ 5 ใช้หลักการเคารพตนเองหรือการทำตามคำมั่นสัญญา (16 ปีขึ้นไป) ขั้นที่ 6 ใช้หลักอุดมคติสากล (วัยผู้ใหญ่)	3. ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (16 ปีขึ้นไป)

ระดับ 1 คือ ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (Preconventional level) (2 – 10 ปี) หมายถึง การตัดสินใจเลือกกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ตนเอง โดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดแก่ผู้อื่น ในขั้นแรกสุด คือ การมุ่งที่จะหลบหลีกมิให้ตนเองถูกลงโทษทางกาย เพราะกลัวความเจ็บปวดที่จะได้รับ และยอมทำตามคำสั่งผู้ใหญ่ เพราะเป็นผู้มีอำนาจทางกายเหนือตน ขั้นที่สองคือ การเลือกกระทำในสิ่งที่จะนำความพอใจมาให้ตนเองเท่านั้น เริ่มรู้จักการแลกเปลี่ยนแบบเด็กๆ คือ เขาทำมา ฉันต้องทำไป เขาให้ฉัน ฉันต้องให้เขาตอบแทน เป็นต้น

ระดับ 2 ระดับตามกฎเกณฑ์ (Conventional level) (10 – 16 ปี) หมายถึง การทำตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มย่อยของตน หรือทำตามกฎหมายและศาสนา บุคคลผู้มีจริยธรรมในระดับ 2 นี้ ยังต้องมีการควบคุมจากภายนอก แต่ก็มีความสามารถที่จะแสดงบทบาทสังคมได้ ในขั้นที่สาม บุคคลยังไม่เป็นตัวของตัวเองชอบคล้อยตามการชักจูงของผู้อื่นโดยเฉพาะเพื่อนๆ ส่วนในขั้นที่สี่ บุคคลมีความรู้ถึงบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งในสังคมของตน จึงถือได้ว่าตนมีหน้าที่ตามกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่สังคมของตนกำหนดหรือคาดหวัง

ระดับ 3 คือ ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (Post Conventional level) (16 ปีขึ้นไป) หมายถึง การตัดสินใจข้อขัดแย้งต่างๆ ด้วยการนำมาไตร่ตรองด้วยตนเอง และตัดสินใจทำไปตามแต่ว่าจะเห็นความสำคัญของสิ่งใดมากกว่ากัน ขั้นที่ห้า คือ การเห็นความสำคัญของคนหมู่มาก ไม่ทำตนให้ขัดต่อสิทธิอันพึงมีพึงได้ของผู้อื่น สามารถควบคุมบังคับใจตนเองได้ ขั้นที่หก ซึ่งเป็นขั้นสูงสุดแสดงถึงการมีความรู้สึกสากลนอกเหนือจากกฎเกณฑ์ในสังคมของตน และการมีความยึดหยุ่นทางจริยธรรม เพื่อจุดมุ่งหมายในอันปลายอันเป็นอุดมคติที่ยิ่งใหญ่

การพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมนั้น โคลเบอร์ก เชื่อว่าเป็นไปตามขั้น จากขั้นที่หนึ่งผ่านแต่ละขั้นไปจนถึงขั้นที่หก บุคคลจะพัฒนาข้ามขั้นไม่ได้ เพราะการใช้เหตุผลในขั้นที่สูงขึ้นไปจะเกิดขึ้นด้วยการมีความสามารถในการใช้เหตุผลในขั้นต่ำกว่าอยู่ก่อนแล้ว และต่อมามีบุคคลได้รับประสบการณ์ทางสังคมใหม่ๆ หรือสามารถเข้าใจความหมายของประสบการณ์เก่าๆ ได้ดีขึ้น จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิดและเหตุผล ทำให้การใช้เหตุผลในขั้นที่สูงต่อไปมีมากขึ้นตามลำดับ และโคลเบอร์ก พบว่าบุคคลส่วนใหญ่จะมีพัฒนาการทางจริยธรรมถึงขั้นที่สี่เท่านั้น

2) ทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่างกัน (differential association theory)

Edwin H. Sutherland¹⁴ ได้นำเสนอว่า พฤติกรรมอาชญากรรมนั้นเกิดจากการเรียนรู้ โดยชี้ให้เห็นว่า อาชญากรรมมีพื้นฐานจากความไม่เป็นระเบียบของสังคม ซึ่งมีผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทำให้เกิดการคบหาสมาคมที่แตกต่างตามค่านิยมทางสังคมและแบบแผนของพฤติกรรมที่ต่างกัน ดังนั้น อาชญากรรมจึงเป็นผลของการคบหาสมาคมระหว่างบุคคล หรือระหว่างบุคคลกับรูปแบบของอาชญากร (criminal pattern) ซึ่งหากมีการคบหาสมาคมถี่หรือสม่ำเสมอมาก ก็จะทำให้บุคคลนั้นมีโอกาสในการกระทำความผิดมากขึ้น

หลักการของทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่าง มีทั้งหมด 9 ข้อ ดังนี้

1. พฤติกรรมอาชญากรรมเกิดจากการเรียนรู้
2. พฤติกรรมอาชญากรรมเกิดจากการเรียนรู้โดยการติดต่อกับบุคคลอื่นด้วยกระบวนการสื่อสาร
3. พฤติกรรมอาชญากรรมส่วนใหญ่เกิดขึ้นในกลุ่มบุคคลที่ใกล้ชิดกัน
4. พฤติกรรมอาชญากรรมที่เกิดขึ้นจะรวมเทคนิคในการประกอบอาชญากรรมที่บางครั้งก็ลับซับซ้อน บางครั้งก็ง่าย และทิศทางเฉพาะเจาะจงของแรงจูงใจ เหตุผล และทัศนคติ
5. ทิศทางที่เฉพาะเจาะจงของแรงจูงใจกับแรงขับ ได้รับการเรียนรู้จากการที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับกฎหมาย
6. บุคคลจะกระทำความผิดเมื่อเขาเห็นด้วยกับการละเมิดกฎหมายมากกว่าการปฏิบัติตามกฎหมาย

¹⁴ อภิวัตน์ นวาระ. (2560). มาตรการลงโทษทางอาญา: ศึกษากรณีเด็กและเยาวชนกระทำความผิดซ้ำในความผิดฐานลักลอบค้ายาเสพติด. สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

7. การคบหาสมาคมที่แตกต่างกัน อาจแตกต่างกันในด้านความถี่ ช่วงเวลา การให้ความสำคัญหรือความเข้มข้น

8. กระบวนการเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรรม โดยการคบหาสมาคมกับรูปแบบของอาชญากรรม และต่อต้านอาชญากรรมจะมีความเกี่ยวข้องกับกลไกการทำงานที่เหมือนกับการเรียนรู้ทั่วไป

9. แม้ว่าพฤติกรรมอาชญากรรมจะอธิบายถึงความต้องการและค่านิยมทั่วไป แต่อันที่จริงแล้วไม่มีความจำเป็นที่จะต้องอธิบาย เพราะพฤติกรรมอื่นๆ ที่ไม่ใช่พฤติกรรมอาชญากรรมก็มีความต้องการและค่านิยมเหมือนกัน

จากหลักการของทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่าง จะเห็นได้ว่าทฤษฎีนี้ให้ความสนใจกับการเรียนรู้ของบุคคลว่ามีส่วนในการกระทำผิดดังจะเห็นได้จากข้อ 6 ที่บอกว่าบุคคลจะกระทำผิดเมื่อเขาเห็นด้วยกับการละเมิดกฎหมายมากกว่าการปฏิบัติตามกฎหมาย

ในขณะที่พฤติกรรมการกระทำผิด เป็นการแสดงออกของความต้องการหรือค่านิยมต่างๆไป แต่พฤติกรรมการกระทำผิดไม่สามารถอธิบายได้จากความต้องการหรือค่านิยมโดยทั่วไป เพราะพฤติกรรมปกติก็แสดงออกซึ่งความต้องการและค่านิยมอย่างเดียวกัน เช่น โจรต้องการเงินจึงขโมยเงิน แต่กรรมกรที่ซื่อสัตย์ทำงานก็เพราะต้องการเงินเช่นเดียวกัน ดังนั้น จึงไม่อาจกล่าวได้ว่าความต้องการเงินทำให้คนเป็นโจรเพราะกรรมกรต้องการเงินเหมือนกันแต่ไม่ก็เป็นโจร

3) ทฤษฎีความผูกพันทางสังคม (Social Bond Theory)

ทฤษฎีการควบคุมทางสังคม (Social Control Theory) ที่นับได้ว่าได้รับการยอมรับมากที่สุดในวงการอาชญาวิทยา ก็คือ ทฤษฎีพันธะทางสังคมหรือความผูกพันทางสังคม (Social bond theory) ของทราวิส เฮอร์ช (Travis Hirschi)

เฮอร์ช¹⁵ กล่าวว่า ไม่มีความจำเป็นต้องอธิบายแรงจูงใจหรือแรงกระตุ้นของพฤติกรรมอาชญากรรม เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์โลกที่มีความสามารถโดยธรรมชาติที่จะประกอบอาชญากรรมอยู่แล้ว โดยเฮอร์ชได้นำเสนอทฤษฎีการควบคุมทางสังคม (Social Control Theory) โดยมีใจความสำคัญว่า บุคคลที่มีความผูกพันกับองค์กรหรือกลุ่มในสังคม ซึ่งได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน และเพื่อนฝูง มักจะมีแนวโน้มที่จะไม่ประกอบอาชญากรรม หลักการสำคัญของทฤษฎีนี้ คือ พันธะทางสังคมหรือความผูกพันทางสังคม (Social bond) ที่เฮอร์ชได้แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ ความผูกพัน (Attachment) ข้อผูกมัด (Commitment) การเข้าร่วม (Involvement) และความเชื่อ (Belief)

ทฤษฎีนี้มีสมมติฐานว่า “บุคคลที่มีความผูกพันทางสังคมน้อย จะมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมอาชญากรรม” โดยองค์ประกอบของพันธะทางสังคมหรือความผูกพันทางสังคม (Social bond) มี 4 ประการ

1. ความผูกพัน (Attachment) คือ การที่บุคคลมีความผูกพันหรือความรักใคร่กับบุคคลอื่น หรือมีความสนใจกับความรู้สึกนึกคิดของบุคคลอื่น ซึ่งความผูกพันนี้เป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้บุคคลมีพัฒนาการการยอมรับค่านิยมและบรรทัดฐานของสังคมส่งผลให้บุคคลสร้างความรู้สึกลึกซึ้งที่จะควบคุมตนเองให้เป็นบุคคลที่ดีในสังคม ดังนั้น ความผูกพันจึงเป็นองค์ประกอบด้านอารมณ์ หรือด้านความรักของพันธะหรือสัญญาผูกมัดที่บุคคลมีต่อสังคม

2. ข้อผูกมัด (Commitment) คือ การที่บุคคลผูกมัดกับการดำเนินชีวิตตามทำนองคลองธรรมของสังคม กล่าวคือ ได้ศึกษาเล่าเรียนเพื่อที่จะประกอบอาชีพที่สุจริต และเพื่อที่จะได้ประสบความสำเร็จในชีวิต

¹⁵ ศุภกานดา สุขศรีวงษ์. (2550). ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดในคดีเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษของเด็กและเยาวชน: ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กและเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม มหาวิทยาลัยมหิดล.

ซึ่งจะส่งผลให้บุคคลไม่ยอมกระทำความผิดกฎหมาย เนื่องจากจะเป็นการเสี่ยงต่อการสูญเสียความสำเร็จในชีวิต ดังนั้น ข้อผูกมัดจึงเป็นองค์ประกอบด้านความมีเหตุมีผลของพันธะหรือสัญญาผูกมัดที่บุคคลมีต่อสังคม

3. การเข้าร่วม (Involvement) คือ การที่บุคคลได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของสังคม เป็นเหตุให้บุคคลถูกจำกัดเวลาที่จะไปประกอบอาชีพการงาน เนื่องจากเวลาส่วนมาก ได้ถูกใช้ไปกับกิจกรรมของสังคม ดังนั้นการเข้าร่วมจึงเป็นองค์ประกอบด้านกิจกรรมของพันธะหรือสัญญาผูกมัดที่บุคคลมีต่อสังคม

4. ความเชื่อ (Belief) คือ ระดับของความเชื่อถือที่บุคคลมีต่อค่านิยมและ บรรทัดฐานของสังคม หากบุคคลมีระดับความเชื่อต่อค่านิยมและบรรทัดฐานในสังคมสูง ก็จะมีแนวโน้มที่จะไม่กระทำความผิดกฎระเบียบของสังคม ดังนั้นความเชื่อจึงเป็นองค์ประกอบด้านจริยธรรมของพันธะหรือสัญญาผูกมัดที่บุคคลมีต่อสังคม

4) ทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมโดยสภาพแวดล้อม (Crime Control Through Environmental Design)

ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม ทฤษฎีนี้มีแนวความคิดรวม (synthesis) ระหว่างทฤษฎีบังคับใช้กฎหมาย โดยนำมาประยุกต์ผสมผสานกัน นับเป็นมาตรการที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของการป้องกันอาชญากรรม และเป็นการลดช่องโอกาสในการมีที่บุคคลมีพฤติกรรมที่ละเมิดต่อกฎหมายโดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

(1) มุ่งลดช่องโอกาสในกระทำความผิดหรือก่ออาชญากรรมโดยสภาพแวดล้อม แต่มิได้ละเลยความสำคัญของตัวบุคคลซึ่งมีแนวโน้มหรือสำนึกที่จะละเมิดหรือไม่ละเมิดกฎหมาย

(2) มีความเพียงพอในการควบคุมอาชญากรรมประเภทประทุษร้ายต่อทรัพย์สินให้อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม

ทั้งนี้ ประชัช เปี่ยมสมบูรณ์¹⁶ ได้ให้ความหมายของสภาพแวดล้อมว่าหมายถึง สภาพแวดล้อมรอบบุคคลที่มีรูปร่างตัวตนสัมผัสได้และสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการลดช่องโอกาสของการประกอบอาชญากรรมได้ สภาพแวดล้อมดังกล่าว สามารถแบ่งตามลักษณะการเข้าครอบครองของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้ 3 ประเภท ดังต่อไปนี้

1. พื้นที่ปฐมภูมิ (Primary Space) หมายถึง อาณาบริเวณที่ครอบครองและใช้ประโยชน์โดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคลจำนวนจำกัด รวมทั้งสามารถควบคุมพื้นที่ดังกล่าวได้ในลักษณะถาวร เช่น บ้านพักอาศัย พื้นที่ดังกล่าวมีเอกลักษณ์ความเป็นเจ้าของปรากฏโดยเด่นชัด การผ่านเข้าออกโดยสาธารณชนไม่สามารถทำได้ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากเจ้าของพื้นที่ก่อน

2. พื้นที่ทุติยภูมิ (Secondary) หมายถึง อาณาบริเวณซึ่งบุคคลหรือกลุ่มบุคคลสามารถแสดงสิทธิการครอบครองพื้นที่ รวมทั้งควบคุมการใช้ประโยชน์พื้นที่ของคนแปลกหน้าได้ในระดับหนึ่ง แม้อาจจะไม่เท่ากับพื้นที่ปฐมภูมิก็ตาม แต่อีกนัยหนึ่งพื้นที่ทุติยภูมิจัดเป็นพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างพื้นที่ปฐมภูมิกับพื้นที่สาธารณะ เช่น ทางเดินหน้าห้องพักตามหอพัก เป็นต้น พื้นที่ดังกล่าวมีความสำคัญอย่างยิ่งในการป้องกันอาชญากรรมจากการจัดสภาพแวดล้อมรูปธรรม โดยการจำกัดการสัญจรไปมาอย่างเสรีการใช้พื้นที่ทุติยภูมิของคนแปลกหน้าอย่างน้อยต้องอยู่ภายในสายตาของผู้พักอาศัย ซึ่งเปรียบเสมือนเจ้าของพื้นที่ร่วมกัน

3. พื้นที่สาธารณะ (Public Space) หมายความว่าถึง อาณาบริเวณซึ่งบุคคลโดยทั่วไปสามารถเข้าไปได้โดยชอบธรรม หรือใช้ในการสัญจรไปมาได้โดยอิสระภายใต้กรอบหรือขอบเขตของกฎระเบียบที่กำหนดไว้ เช่น สวนสาธารณะ โรงพยาบาล สถานีรถไฟ เป็นต้น พื้นที่สาธารณะจึงไม่อยู่ในความควบคุมของบุคคลใดหรือกลุ่มบุคคลใดโดยเฉพาะ

¹⁶ อุณา สุระตะนัย. (2559). การตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในสถานศึกษา: กรณีศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทั้งนี้ สารสำคัญของทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมโดยสภาพแวดล้อม สรุปได้ 4 ประการ คือ

(1) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสำนึกไม่ละเมิดกฎหมาย (O^+) กับสภาพแวดล้อมขัดขวางการละเมิดกฎหมาย (E^+) ก่อให้เกิดพฤติกรรมไม่ละเมิดกฎหมาย (B^+)

(2) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสำนึกละเมิดกฎหมาย (O^-) กับสภาพแวดล้อมขัดขวางการละเมิดกฎหมาย (E^+) ก่อให้เกิดพฤติกรรมพยายามละเมิดกฎหมาย (B^+)

(3) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสำนึกไม่ละเมิดกฎหมาย (O^+) กับสภาพแวดล้อมเอื้ออำนวยต่อการละเมิดกฎหมาย (E^-) ก่อให้เกิดพฤติกรรมไม่ละเมิดกฎหมายแฝง (B^+)

(4) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสำนึกละเมิดกฎหมาย (O^-) กับสภาพแวดล้อมเอื้ออำนวยต่อการละเมิดกฎหมาย (E^-) ก่อให้เกิดพฤติกรรมละเมิดกฎหมาย (B^-)

ในที่นี้ O (Organism) คือ สำนึกของบุคคลในการละเมิดกฎหมายหรือไม่ละเมิดกฎหมาย ซึ่งมีลักษณะต่อเนื่องเชิงปริมาณภายใต้มิติเดียวกัน สำนึกของบุคคลเช่นที่กล่าวมีสถานะไม่คงที่ แต่แปรปรวนเล็กน้อยตามการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผลต่างการได้/เสียประโยชน์ของสถานการณ์และการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล $O^+ =$ สำนึกไม่ละเมิดกฎหมาย/ $O^- =$ สำนึกละเมิดกฎหมาย

E (Environment) คือ สภาพแวดล้อมรอบบุคคลในทางเอื้ออำนวยหรือขัดขวางต่อแนวโน้มละเมิดหรือไม่ละเมิดกฎหมาย ซึ่งมีลักษณะต่อเนื่องเชิงปริมาณภายใต้มิติเดียวกัน โดย $E^+ =$ สภาพแวดล้อมขัดขวางต่อการละเมิดกฎหมาย/ $E^- =$ สภาพแวดล้อมเอื้ออำนวยต่อการละเมิดกฎหมาย

B (Behavior) คือ พฤติกรรม โดย $B^+ =$ พฤติกรรมไม่ละเมิดกฎหมาย/ B^- พฤติกรรมละเมิดกฎหมาย (B^+) = พฤติกรรมไม่ละเมิดกฎหมายแฝง กล่าวคือ ในสภาวะปกติบุคคลประเภทนี้จะมีสำนึกไม่ละเมิดกฎหมาย ทั้งๆ ที่สภาพแวดล้อมเปิดโอกาสให้ แต่เมื่อใดที่บุคคลประเภทนี้มีความจำเป็นต้องกระทำผิด ก็จะเปลี่ยนพฤติกรรมจาก B^+ มาเป็น B^- ได้

B^+ คือ พฤติกรรมพยายามจะละเมิดกฎหมาย กล่าวคือ บุคคลมีสำนึกที่จะละเมิดกฎหมายในช่วงเวลาหนึ่ง แต่เนื่องจากสภาพแวดล้อมขัดขวางหรือไม่เอื้ออำนวย จึงทำให้การกระทำนั้น เป็นเพียงการพยายามกระทำผิด กรณีเช่นนี้แสดงถึงความแข็งแกร่งของสภาพแวดล้อม จิวสรุปได้ว่า การวางแผนผังเมืองและสภาพชุมชนนั้น มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและการใช้ชีวิตของประชาชนทั่วไปในสังคมนั้นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกอาชญากรมักอาศัยโอกาสจากสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการละเมิดกฎหมายในการประกอบอาชญากรรม ทฤษฎีนี้จึงให้ความสำคัญต่อสภาพแวดล้อมอย่างมาก เพราะถ้าหากจัดสภาพแวดล้อมให้แข็งแกร่งก็จะสามารถขัดขวางการละเมิดกฎหมายได้อาชญากรกระทำผิดไม่สำเร็จ แต่ในทางกลับกันหากจัดสภาพแวดล้อมไม่สมบูรณ์อาจจะทำให้พฤติกรรมของบุคคลที่ไม่ละเมิดกฎหมายกลายเป็นพฤติกรรมละเมิดกฎหมายแฝง และนำไปสู่พฤติกรรมละเมิดกฎหมายหรือการกระทำผิดได้ในที่สุด

หลักการหรือกลยุทธ์ของการควบคุมอาชญากรรมโดยสภาพแวดล้อม

ทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมโดยสภาพแวดล้อม ได้นำหลักการวางผังเมืองมาประยุกต์ใช้ คำนี้ถึงความสำคัญของการป้องกันและควบคุมอาชญากรรม โดยการออกแบบสภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวย ปรับสภาพแวดล้อมและใช้ประโยชน์สภาพแวดล้อมในการลดโอกาสการก่ออาชญากรรม และช่วยทำให้สภาพแวดล้อมดูปลอดภัยไม่น่ากลัว โดยมีหลักการ ดังนี้

1. ฝ้าระวังโดยธรรมชาติ (natural surveillance) เช่น ทำให้ดูโล่ง เอาสิ่งที่กำบังสายตาออกไป เพื่อให้คนทั่วไปสามารถมองเห็นผู้บุกรุกได้ง่าย ทำหน้าต่างประตูให้หันออกไปทางถนนหรือที่จอดรถ ปรับทางเท้าหรือถนน ติดไฟแสงสว่าง ทำระเบียงหรือกำแพงให้โปร่งใส กำจัดมุมอับและที่ลับตาออกไป จัดกิจกรรมเพื่อให้มีคนพลุกพล่านใกล้เคียงหรือในบริเวณที่ล่อแหลมเพื่อให้มีคนช่วยฝ้าระวังมากขึ้น

2. ควบคุมการเข้าออกโดยธรรมชาติ (natural access control) เช่น การใช้ประตูรั้วพุ่มไม้เตี้ยๆ แนวต้นไม้ เพื่อกันผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องออกไปจากบริเวณนั้น หอพักติดตั้งกลอน เหล็กตัด หรือถ้าเป็นพื้นที่สาธารณะ หรือถึงสาธารณะมีการควบคุมการเข้า-ออกเป็นพิเศษ เช่น จัดทางเข้าทางออก ทำรั้ว จัดทิวทัศน์ (landscaping) ติดตั้งไฟแสงสว่าง หรือตรวจตราการเข้าออก หรือใช้วิธีควบคุมโดยใช้สิ่งกีดขวางทางจิตวิทยา เช่น ติดป้าย ทำเครื่องหมาย ตีเส้นบนพื้นไม้กัน เพื่อบ่งบอกว่าพื้นที่นี้เป็นพื้นที่เฉพาะ

3. แบ่งพื้นที่ให้ชัดเจน (territorial reinforcement) ทำพื้นที่ให้เป็นพื้นที่ควบคุมและหวงห้ามไม่ใช่ที่สาธารณะ ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องจะรู้สึกว่าการบุกรุกหรือละเมิดสิทธิ์ผู้อื่น เช่น สร้างทางเท้าเป็นแนวแบ่งพื้นที่ ทำทิวทัศน์โดยใช้ต้นไม้ คุรงน้ำ ให้แบ่งเป็นแนวเขตหรือรั้วเตี้ย ๆ กันเป็นแนวช่วยแบ่งพื้นที่ส่วนตัวออกจากพื้นที่สาธารณะ

4. บริหารจัดการและบำรุงรักษา (maintenance & management) เป็นความร่วมมือของคนในชุมชนที่มีความห่วงใยหวงแหนพื้นที่ชุมชนของตน โดยการจัดกิจกรรมพบปะสังสรรค์ ตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการร่วมกันของชุมชน โดยทั่วไปในชุมชนอาจจะมีการสร้าง พื้นที่ที่ไม่ได้ใช้สอย สิ่งปรักหักพัง ต้นไม้ พงหญ้า บ้านร้าง บางครั้งกลายเป็นที่เสื่อมโทรมที่ช่องสุมพวกมิจฉาชีพ ชุมชนต้องสอดส่องดูแล กำจัดที่รกร้างให้โปร่งตา ไม่เป็นพื้นที่ล่อแหลมให้เกิดอาชญากรรม

● วิธีการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) ได้แก่ หนังสือ เอกสาร บทความ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ และสถิติต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับหัวข้อที่ได้กำหนดไว้ รวมทั้งได้ประชุมเพื่อระดมความคิดเห็น (focus group) จากสมาชิกภายในกลุ่มเพื่อวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหา สาเหตุของปัญหา ผลกระทบจากปัญหา แนวทางการแก้ไข รวมทั้งจัดทำคำของบประมาณ และเอกสารนำเสนอ one concept paper เพื่อให้การศึกษาดังกล่าวเกิดความถูกต้อง และสามารถเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เป็นรูปธรรม อันจะนำไปสู่การขับเคลื่อนการดำเนินการได้อย่างแท้จริง

ส่วนที่ 3 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ประเทศไทยได้ประสบปัญหายาเสพติดมาเนิ่นนาน และก่อให้เกิดปัญหาสังคมขึ้นมากมาย เป็นภัยร้ายแรงต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิตส่งผลกระทบต่อสังคม เศรษฐกิจ และบั่นทอนความเจริญของประเทศชาติ การป้องกันและการปราบปรามยาเสพติดมิได้เป็นหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐเท่านั้น หากแต่เป็นหน้าที่ของทุกฝ่ายที่จะต้องร่วมมือกัน รัฐบาลจึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง ซึ่งกำหนดให้ปัญหาเสพติดเป็นปัญหาอาชญากรรมที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศที่มีอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการป้องกันและแก้ไขอย่างเร่งด่วน เพื่อให้การบริหารและการพัฒนาบ้านเมืองเดินหน้าไปได้อย่างต่อเนื่อง และมีประสิทธิภาพ

ปัจจุบันสภาพปัญหาการใช้สารเสพติด (วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท) ในกลุ่มเด็กและเยาวชนถือว่าเป็นปัญหาสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากตามสถิติจากกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม พบว่า นักโทษในเรือนจำส่วนใหญ่เป็นนักโทษหรือผู้ต้องหาที่กระทำความผิดเกี่ยวกับคดียาเสพติด ร้อยละ 78.65 จากมูลฐานการกระทำความผิดทั้งหมด โดยสถิตินักโทษที่จะกระทำความผิดซ้ำภายหลังจากออกเรือนจำ ในช่วง 1 – 3 ปี พบว่าเป็นกลุ่มนักโทษที่กลับมากระทำความผิดซ้ำในคดียาเสพติด ถึงร้อยละ 65.52 จากกลุ่มนักโทษที่กระทำความผิดซ้ำทั้งหมด และสถิติในปัจจุบันพบว่าเด็กและเยาวชนที่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดมีช่วงอายุที่ลดลงขึ้นเรื่อยๆ อย่างมีนัยที่สำคัญ โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชนที่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับสารเสพติด (วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท) มีเพิ่มมากขึ้นเป็นอันดับสองของกลุ่มประเภทยาเสพติดทั้งหมด เนื่องจากสารเสพติดประเภทดังกล่าวได้นำไปใช้ในการรวมกลุ่มสังสรรค์ สถานบันเทิง บาร์ตี้ จึงทำให้เป็นที่นิยมในกลุ่มเด็กและเยาวชนเพิ่มมากขึ้น

สาเหตุของปัญหาที่กลุ่มเด็กและเยาวชน (อายุไม่เกิน 24 ปี) ไปยุ่งเกี่ยวกับสารเสพติด (วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท) เกิดจากการชักชวน ล่อลวง ของเพื่อน การอยากรู้ อยากลอง พฤติกรรมเลียนแบบในกลุ่มเพื่อน การหาซื้อได้ง่ายในท้องตลาด การไม่รู้ถึงความเสี่ยงและความรุนแรงของฤทธิ์ยาที่ใช้ และการเล็งกฎหมายในการบังคับใช้ที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการขาดการบูรณาการของหน่วยงานทุกภาคส่วนในการป้องกันปัญหาดังกล่าว โดยผลกระทบจากการใช้สารเสพติด (วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท) มักจะส่งผลให้เกิดความรุนแรงมากกว่าการใช้ยาเสพติดอื่นๆ เช่น หากใช้ในปริมาณที่เกินขนาด (overdose) อาจเกิดความเสี่ยงในการเสียชีวิตได้ในทันที และส่งผลกระทบต่อ การก่อปัญหาอาชญากรรมในด้านอื่นๆ ที่ตามมา เช่น การล่องละเมิดทางเพศ การล่อลวงประสังค์ต่อทรัพย์สิน

ดังนั้น การแก้ไขปัญหาค่าการใช้สารเสพติด (วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท) ในกลุ่มเด็กและเยาวชน จึงมีความจำเป็นที่ต้องอาศัยความร่วมมือของทุกภาคส่วนทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ในการเฝ้าระวัง ติดตาม และดูแลไม่ให้เด็กและเยาวชนเข้าไปเกี่ยวข้องกับสารเสพติด (วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท) รวมถึงปรับเปลี่ยนความคิด (Mindset) และพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับสารเสพติดดังกล่าว

ไม่ให้มีการกระทำความผิดซ้ำขึ้นอีก โดยเห็นควรกำหนดแนวทางการป้องกันปัญหาโดยมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหา 4 ด้าน ด้วยกัน คือ (1) ด้านครอบครัว (2) ด้านกลุ่มเพื่อน (3) ด้านสถานศึกษา (4) ด้านชุมชน ภายใต้การแก้ไข ปัญหาในรอบ (5ส 2ป) ดังนี้

(1) สร้างทักษะชีวิต (Living Skills)

ทักษะชีวิตคือสิ่งที่ “ต้องฝึกฝน” โดยเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพสำหรับการเพิ่มขีดความสามารถของเด็กและเยาวชน เพื่อให้เด็กและเยาวชน รู้จักรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง เป็นผู้ริเริ่มสร้างสรรค์ และรู้จักควบคุมพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เป็นความสามารถในการปรับตัวและพฤติกรรมเชิงบวก ที่ช่วยให้เด็กและเยาวชน สามารถจัดการกับความต้อองการและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เด็กและเยาวชนที่มีทักษะชีวิตที่ดี จะสามารถปรับตัวในสถานการณ์ที่แตกต่างกันได้ มีความหวังและหาโอกาสในการแก้ปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ที่ยากลำบาก สามารถคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์ และสามารถสื่อสารกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างความสัมพันธ์ที่ดี รู้จักเอาใจใส่ผู้อื่น และสามารถจัดการกับชีวิตของตนเองได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้กำหนดทักษะชีวิตไว้ 10 ทักษะ ได้แก่

1. ทักษะการตัดสินใจ (Decision making) เป็นความสามารถในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆ ในชีวิตได้อย่างมีระบบ เช่น ถ้าบุคคลสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับการกระทำของตนเองที่เกี่ยวกับพฤติกรรมด้านสุขภาพหรือความปลอดภัยในชีวิต โดยประเมินทางเลือก และผลที่ได้จากการตัดสินใจเลือกได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ก็จะมีผลต่อการมีสุขภาพที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจ

2. ทักษะการแก้ปัญหา (Problem solving) เป็นความสามารถในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตได้อย่างมีระบบ ไม่เกิดความเครียดทั้งทางร่างกายและจิตใจจนอาจลุกลามเป็นปัญหาใหญ่โตเกินแก้ไขได้

3. ทักษะการคิดสร้างสรรค์ (Creative thinking) เป็นความสามารถในทางความคิด ซึ่งจะมีส่วนช่วยในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหา โดยใช้วิธีการคิดแบบสร้างสรรค์เพื่อค้นหาทางเลือกต่างๆ รวมทั้งผลที่จะเกิดขึ้นในแต่ละทางเลือก และสามารถนำประสบการณ์มาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

4. ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical thinking) เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ข้อมูลต่างๆ และประเมินปัญหาหรือสถานการณ์ที่อยู่รอบตัวที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณสามารถช่วยให้เด็กและเยาวชนตระหนัก และประเมินผลสิ่งที่จะมีผลกระทบต่อทัศนคติและพฤติกรรมของตนเอง เช่น การรู้จักคุณค่าในตนเอง การจัดการกับความกดดันจากเพื่อนๆ หรือการรับข้อมูลจากสื่อต่างๆ

5. ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (Effective communication) เป็นความสามารถในการใช้คำพูดและท่าทางเพื่อแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิดของตนเองได้อย่างเหมาะสมกับวัฒนธรรมและสถานการณ์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการแสดงความคิดเห็น การแสดงความต้องการ การแสดงความชื่นชม การขออภัย การเจรจาต่อรอง การตักเตือน การช่วยเหลือ การปฏิเสธ

6. ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล (Interpersonal relationship) เป็นความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันและกัน สามารถรักษาสัมพันธภาพไว้ได้ยืนยาว

7. ทักษะการตระหนักรู้ในตน (Self-awareness) เป็นความสามารถในการค้นหา รู้จัก และเข้าใจตนเอง เช่น รู้ข้อดี ข้อด้อยของตนเอง รู้ความต้องการ และสิ่งที่ไม่ต้องการของตนเอง ซึ่งจะช่วยให้เด็กและเยาวชนเข้าใจตัวเองเวลาเผชิญกับความเครียดหรือสถานการณ์ต่างๆ และทักษะนี้ยังเป็นพื้นฐานของการพัฒนาทักษะอื่นๆ เช่นการสื่อสาร การสร้างสัมพันธภาพ การตัดสินใจ ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

8. ทักษะการเข้าใจผู้อื่น (Empathy) เป็นความสามารถในการเข้าใจความเหมือนหรือความแตกต่างระหว่างบุคคลในด้านความสามารถ เพศ วัย ระดับการศึกษา ศาสนา ความเชื่อ สีมิว อาชีพ ฯลฯ ซึ่งจะช่วยให้สามารถยอมรับบุคคลที่ต่างจากเรา เกิดการช่วยเหลือบุคคลที่ด้อยกว่า หรือได้รับความเดือดร้อน

9. ทักษะการจัดการกับอารมณ์ (Coping with emotion) เป็นความสามารถในการรับรู้อารมณ์ของตนเองและผู้อื่น รู้ว่าอารมณ์มีผลต่อการแสดงพฤติกรรมอย่างไร รู้วิธีการจัดการกับอารมณ์โกรธและความโศกเศร้าที่ส่งผลทางลบต่อร่างกายและจิตใจได้อย่างเหมาะสม

10. ทักษะการจัดการกับความเครียด (Coping with stress) เป็นความสามารถในการรับรู้ถึงสาเหตุของความเครียด รู้วิธีผ่อนคลายความเครียด และแนวทางในการควบคุมระดับความเครียดเพื่อให้เกิดพฤติกรรมในทางที่ถูกต้องเหมาะสมและไม่เกิดปัญหาด้านสุขภาพ

ทักษะชีวิตทั้ง 10 ทักษะนี้ไม่สามารถเกิดขึ้นเองได้ ต้องอาศัยการฝึกฝน ซึ่งการจะเป็นเด็กและเยาวชนที่พร้อมเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีความสุขและเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดี ไม่กระทำความผิดกฎหมายหรือก่ออาชญากรรมนั้น ต้องฝึกตนเองให้มีจุดแข็งในด้านทักษะการวิเคราะห์ การตัดสินใจ และการปฏิบัติตนที่เหมาะสม รู้จักที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นที่แตกต่างจากตนเอง และพร้อมที่เผชิญหน้าและแก้ไขปัญหาลุบลุครต่างๆ ที่เกิดขึ้น อีกทั้งมีความพร้อมที่จะจัดการกับชีวิตของตนเอง

แนวทางในการสร้างทักษะชีวิต

1. พ่อแม่เป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติและชักนำให้ลูกเกิดการประพฤติปฏิบัติตาม พ่อแม่แสดงความรักและยอมรับลูก ครอบครัวมีความอบอุ่น เป็นมิตร ทำให้ลูกมีความปลอดภัย ทั้งทางร่างกายและอารมณ์ ลูกมีความเข้าใจในการพัฒนาทักษะชีวิตของตนเอง ที่จะช่วยให้ตนเองประสบความสำเร็จ และสามารถสร้างประโยชน์ให้กับตนเองและผู้อื่นได้ต่อไป

2. ปลูกฝังให้ลูกเกิดศรัทธาต่อตนเองเสริมสร้างให้ลูกมีวินัยในตนเองและมีความรับผิดชอบ รักษากฎและกติกาในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น เห็นข้อดีของตัวเองที่นำภาคภูมิใจ มีความสุข ความพอใจในการปฏิบัติตามกฎและกติกา มีพฤติกรรมความเคยชินที่ดีในการปฏิบัติตามกฎและกติกา

3. สร้างทักษะการเข้าใจตนเองและเข้าใจคนอื่นให้ลูกได้ตระหนักรู้ว่า ตนเองมีลักษณะเป็นอย่างไร มีความสามารถในด้านใดบ้าง ได้รู้ว่าอะไรเป็นสิ่งที่ตนเองชอบหรือไม่ชอบ และได้เรียนรู้ว่าอะไรเป็นสิ่งที่ดีและไม่ดี เพื่อเป็นการเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น เริ่มรู้จักการมีเหตุผล และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่ต่างไปจากตน รู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

4. เสริมทักษะทางสังคมทั้งการพูดสื่อสาร การรู้จักฟัง รู้จักขอบคุณขอโทษ ให้ลูกสามารถสื่อสารกับคนอื่นให้เข้าใจ มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น สามารถรู้ว่า เมื่อไร อย่างไร กับใคร ควรจะสื่อสารอย่างไร จึงจะเป็นการสื่อสารที่ถูกกาลเทศะ สอนให้ลูกเข้าใจเหตุการณ์ต่างๆ ในที่เข้ามาระทบ ฝึกให้ลูกรู้จักวิเคราะห์สิ่งใดมีหรือไม่คุณค่า หรือเป็นคุณค่าแท้หรือคุณค่าเทียม ฝึกให้รู้เท่าทัน รู้จักไม่กระทำผิด หรือสร้างเดือดร้อนให้กับตนเองและผู้อื่น นอกจากนี้พ่อแม่ควรให้ความสำคัญกับคุณธรรมและการรู้เท่าทันอารมณ์ แนะนำวิธีบริหารจัดการอารมณ์ต่างๆ รู้จักผ่อนคลายอารมณ์ พยายามฝึกไม่กระทำการที่ผิด ส่งเสริมให้ทำความดี ปลูกฝังให้ลูกมีความเป็นห่วงเพื่อนมนุษย์ เป็นห่วงสิ่งแวดล้อม ประเทศชาติ และมีอุดมการณ์ในการช่วยเหลือคนอื่น

โดยสรุป คือ ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต หรือการใช้ทักษะชีวิตเป็น เพื่อให้เกิดเป็นปัจจัยเกื้อหนุนสามารถก้าวไปสู่จุดหมายแห่งความเป็นชีวิตที่ดี ผู้ใหญ่รอบตัวจึงควรสอนให้เด็กรู้จักตนเอง เรียนรู้ที่จะปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข รู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น สามารถจัดการกับความกดดัน ความบีบคั้น ปัญหาอุปสรรค และเตรียมพร้อมสำหรับปรับตัวในอนาคต

(2) เสริมสร้างทักษะครอบครัว

ในการเสริมสร้างทักษะครอบครัว (Parenting Skills) ผู้ปกครองจะต้องอบรมเลี้ยงดูลูก/เด็ก และเยาวชน ดังนี้

- จัดสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยและน่าสนใจ สิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยมีลักษณะของความปลอดภัยทางกายภาพ และความรู้สึกปลอดภัยด้านจิตใจ บรรยากาศในครอบครัวที่เต็มไปด้วยความรักความเอาใจใส่ การดูแลตอบสนองความต้องการของลูกอย่างเหมาะสมตามวัย สิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยช่วยให้เด็กมีความมั่นใจ อบอุ่นใจ กระตือรือร้นที่จะค้นหาเรียนรู้ สิ่งแวดล้อมต้องมีความน่าสนใจด้วย จะช่วยสนับสนุนให้การเรียนรู้ของเด็กเกิดขึ้นได้อย่างกว้างขวาง ความน่าสนใจของสิ่งแวดล้อมเกิดจากความหลากหลายของกิจกรรมที่พ่อแม่ทำร่วมกับลูก

- กระตุ้นการเรียนรู้ที่เหมาะสมด้วยการใส่ใจในการเรียนรู้ของลูก ทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ และสังคม พ่อแม่ควรช่วยให้ลูกเรียนรู้ทักษะที่จำเป็นเหล่านี้ โดยการสังเกตลูก ส่งเสริมให้ลูกประสบความสำเร็จในการเรียนรู้

- ฝึกวินัยด้วยความรักในการฝึกวินัย พ่อแม่ต้องมีความสม่ำเสมอในการฝึก สนใจพฤติกรรมที่แสดงปัญหาและรีบแก้ไขตั้งแต่ต้น มีวิธีการสอนการปฏิบัติตนที่เหมาะสม การใช้วิธีฝึกที่จริงจังแต่นุ่มนวล ทำให้เด็กเรียนรู้ที่จะมีความรับผิดชอบต่องานของตนเองและสามารถควบคุมดูแลตนเองได้

- การตั้งความหวัง พ่อแม่มักมีความคาดหวังต่อตัวลูก ซึ่งพ่อแม่ที่เข้าใจจะสามารถยอมรับลูกตามพัฒนาการตามวัย นอกจากอายุและพัฒนาการตามวัย เด็กอาจมีลักษณะที่แตกต่างกันระหว่างบุคคล การยอมรับและเข้าใจช่วยให้พ่อแม่ฝึกลูกเรียนรู้ทักษะต่าง ๆ แต่ถ้าความคาดหวังของพ่อแม่ที่มีต่อลูกเป็นความคาดหวังที่มากเกินไป เช่น ความคาดหวังว่าลูกจะเรียบร้อย เชื่อฟังตลอดเวลา เมื่อลูกไม่เป็นไปตามที่หวัง ทำให้พ่อแม่ผิดหวังและเกิดความขัดแย้งในการดูแลลูก และใช้อารมณ์ในการเลี้ยงดูลูก

- การดูแลตนเองของพ่อแม่ การเป็นพ่อแม่เป็นเรื่องยาก หากพ่อแม่อยู่ภายใต้อารมณ์ที่เครียด และกังวลใจจะส่งผลกระทบต่อ การเลี้ยงดูลูก/เด็กและเยาวชน โดยพ่อแม่ต้องเสริมสร้างทักษะครอบครัว ดังนี้

(1) การทำงานเป็นทีม การเป็นพ่อแม่จะเป็นเรื่องง่ายขึ้น ถ้าพ่อแม่เห็นพ้องต้องกันในการฝึกวินัยลูก และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน พ่อแม่ควรได้พูดคุยปรึกษาหารือเรื่องการเลี้ยงดู

(2) หลีกเลี่ยงการทะเลาะกันต่อหน้าลูก เด็กจะอ่อนไหวต่อความขัดแย้งของผู้ใหญ่ โดยเฉพาะการทะเลาะกันบ่อย ๆ ที่ไม่มีข้อยุติ หากมีปัญหาพ่อแม่ควรมีเวลาปรึกษาหารือกันตามลำพัง

(3) หากกำลังใจ พ่อแม่ทุกคนต้องการกำลังใจจากคู่สมรส ครอบครัว เพื่อนหรือแม้แต่เพื่อนบ้าน การพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้สึกจะช่วยให้ได้มาก

(4) หาเวลาพัก การหาเวลาส่วนตัวเพื่อพักผ่อนเป็นเรื่องที่ทำได้ ควรหาคนดูแลลูกที่ไว้ใจได้ และใช้เวลาพักร่วมกันระหว่างพ่อแม่

แนวทางในการเสริมสร้างทักษะครอบครัว (Parenting Skills) ในการอบรมเลี้ยงดูลูก/เด็ก และเยาวชน

- พ่อแม่ลูกควรมีกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันในวันหยุด และควรมีเวลาแสดงความรักต่อกัน เรียนรู้จากกันและกัน

- การลงโทษเด็ก ควรชี้แจงเหตุผลที่เด็กต้องถูกทำโทษ ไม่ควรลงโทษโดยใช้อารมณ์กับเด็กหรือลงโทษรุนแรงเกินกว่าเหตุ

- พ่อแม่ควรเปิดโอกาสให้เด็กได้เจรจา สื่อสารโต้แย้ง ให้เหตุผลแสดงความรู้สึก และความคิดเห็น เพื่อเด็กจะได้เรียนรู้ที่จะเป็นผู้ฟังและผู้พูดที่ดีมีเหตุผลและมีความหมาย
- พ่อแม่ไม่ควรปกป้องเด็กจากโลกแห่งความเป็นจริงตลอดเวลา เด็กจะกลายเป็นคนอ่อนแอ ไม่สามารถทนความทุกข์ความไม่สมปรารถนาได้
- ไม่ควรเร่งรัดเด็ก ให้รับผิดชอบหรือประสบความสำเร็จเร็วเกินความพร้อมทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม
- ไม่ตีตราเด็ก ซึ่งจะเป็นการสร้างสัมพันธ์ภาพทางลบกับลูก อาจจะทำให้ลูกเรียนรู้ที่จะเป็นแบบอย่างที่คุณแม่ตีตราให้เขาเช่นนั้น
- ไม่กระทำความรุนแรงกับเด็ก ทั้งทางกาย ทางอารมณ์ หรือโดยการทอดทิ้งอย่างรุนแรง ทำให้เด็กไม่สามารถสร้างสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ ไม่รักตนเองและไม่รักผู้อื่น

(3) สร้างทักษะการต่อต้าน/การปฏิเสธ/ลดความมีอิทธิพลของกลุ่มเพื่อน (Peer Pressure)

ในสังคมปัจจุบัน มีสิ่งยั่วยุมากมายที่ทำให้เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมไม่เหมาะสมกับวัย ปัญหาทั้งเรื่องบุหรี สุรา ยาเสพติด การมีเพศสัมพันธ์ รวมไปถึงเรื่องของการติดเกม จนส่งผลให้เกิดปัญหาตามมาอีกหลายเรื่อง เช่น การทะเลาะวิวาท การกระทำผิด และการก่ออาชญากรรม ซึ่งส่วนหนึ่งมีเหตุมาจากเด็กและเยาวชนขาดทักษะที่เรียกว่า ทักษะการปฏิเสธ เพราะวัยนี้เป็นวัยที่ให้ความสำคัญต่อเพื่อน ในบางครั้งเมื่อมีเพื่อนมาชักชวน ก็ไม่ได้คิดให้รอบคอบ เพราะเกรงใจหรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์หรือไม่รู้จะปฏิเสธอย่างไรกลัวเพื่อนโกรธ ดังนั้น ทักษะปฏิเสธจึงจำเป็นสำหรับเด็กและเยาวชน โดยจะต้องวิเคราะห์สถานการณ์ว่ามีความเสี่ยงดังนี้ต่อการที่จะได้รับการเตือน/ได้รับอันตราย/เป็นการกระทำผิด/เป็นการก่ออาชญากรรมหรือไม่ ซึ่งมีองค์ประกอบ

ขั้นตอนการตัดสินใจ

การตัดสินใจเป็นสิทธิส่วนบุคคล ในการเลือกที่จะทำหรือไม่ทำ มี 4 ขั้นตอน คือ

1. กำหนดทางเลือกเพื่อตัดสินใจ
2. วิเคราะห์ผลดี - ผลเสียของทางเลือกทั้งสองทาง
3. ตัดสินใจเลือกทางใดทางหนึ่ง
4. หาทางแก้ไขข้อเสียที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจนั้น

ทั้งนี้ เมื่อวิเคราะห์สถานการณ์ว่าต่อไปจะเป็นอย่างไรแล้ว (คาดการณ์) และตัดสินใจที่จะไม่ทำแล้ว จึงบอกให้คนที่มาชวนรับรู้การตัดสินใจของเรา โดยการปฏิเสธเป็นสิทธิส่วนบุคคลที่ทุกคนควรเคารพ และยอมรับการปฏิเสธที่ใช้ได้ผลมักเป็นการปฏิเสธในสถานการณ์ที่ถูกชวนไปกระทำในสิ่งที่ไม่เกิดประโยชน์/เป็นการกระทำผิดและเกิดผลกระทบในแง่ลบตามมา จึงมีหลักในการปฏิเสธเพื่อให้ได้ผลและไม่เสียเพื่อน ดังนี้

หลักการปฏิเสธ

1. ปฏิเสธอย่างจริงจังทั้งท่าทางคำพูดและน้ำเสียง เพื่อแสดงความตั้งใจอย่างชัดเจน
2. ใช้ความรู้สึกเป็นข้ออ้างประกอบเหตุผลเพราะการใช้เหตุผลอย่างเดียวมักถูกโต้แย้งด้วยเหตุผลอื่น การอ้างความรู้สึกจะทำให้โต้แย้งได้ยากขึ้น เช่น ฉันไม่สบายใจเลยเพราะมันเป็นสิ่งที่ไม่ดี
3. การบอกปฏิเสธให้ชัดเจน เช่น ฉันไม่ไปด้วยหรอก ฉันขอไม่ไป ผมไม่ชอบ ... ฯลฯ
4. การขอความเห็นชอบและแสดงอาการขอบคุณเมื่อผู้ชวนยอมรับและเป็นการรักษาน้ำใจของผู้ชวน เช่น คุณคงไม่ว่านะ คุณคงเข้าใจนะ ฯลฯ

5. เมื่อถูกเข้าชี้หรือสบประมาท ไม่ควรหวั่นไหวไปกับคำพูดเหล่านั้น เพราะจะทำให้ขาดสมาธิควร ยืนยันการปฏิเสธและหาทางออก โดยเลือกวิธีต่อไปนี้

- ปฏิเสธซ้ำโดยไม่ต้องใช้ข้ออ้างพร้อมทั้งบอกกล่าวแล้วเดินจากไปทันที
- การต่อรอง โดยการชักชวนให้ทำกิจกรรมอื่นทดแทน เช่น เรากลับบ้านกันดีกว่า เพราะพ่อ แม่ จะเป็นห่วง เราไปเล่นกีฬากันดีกว่า ไปห้องสมุดกันไหม พร้อมทั้งบอกกล่าวแล้วเดินจากไปทันที
- การผัดผ่อน โดยการขอยืดระยะเวลาออกไป เพื่อให้ผู้ชวนเปลี่ยนความตั้งใจ เช่น เอาไว้ วันหลังดีกว่า ไว้โอกาสหน้าก็แล้วกัน ตอนนี้ยังไม่ว่างไว้ให้มีเวลาว่างก่อนนะ ฯลฯ พร้อมทั้งบอกกล่าวแล้วเดินจากไปทันที

6. ออกจากสถานการณ์นั้น

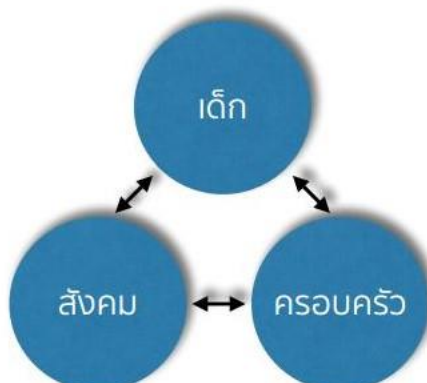
อย่างไรก็ดี หากเป็นสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นๆ ที่ไม่น่าไว้วางใจมากๆ และอาจเป็นอันตราย ไม่จำเป็นต้องรักษาน้ำใจ เพียงแต่ปฏิเสธให้สุภาพแล้วออกมาจากสถานการณ์โดยเร็ว

(4) สร้างการตระหนัก/ยอมรับ/เห็นคุณค่าในตนเอง และตั้งเป้าหมายชีวิต (Goal Setting)

การเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-Esteem) ถือเป็นหนึ่งในทักษะชีวิต ซึ่งเป็นความสามารถทางสังคม ที่ใช้ในการรับมือหรือเผชิญกับความท้าทายพื้นฐานของชีวิต และการมีความสุขกับตนเอง พร้อมทั้งเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่มั่นคงของมนุษย์และการรักษาความหวังในการดำเนินชีวิตต่อไปในอนาคตของเด็กและเยาวชน และยังมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิต เพราะจะช่วยให้เด็กและเยาวชนเอาชนะอุปสรรคได้ดี มีทัศนคติที่ดี ตระหนัก ยอมรับ เห็นคุณค่าและนับถือตนเอง พร้อมทั้งใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งการเห็นคุณค่าในตนเองเป็นสิ่งสำคัญที่ควรปลูกฝังให้เด็กและเยาวชน เพราะผู้ที่มีการตระหนัก/ยอมรับ/เห็นคุณค่าในตนเองสูง จะเป็นผู้ที่มีความรู้สึกนึกคิดต่อตนเองในด้านบวก รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าและยังรู้สึกว่าตนสามารถยืนอยู่ได้ด้วยความสามารถของตัวเองพร้อมทั้งได้รับการยอมรับจากบุคคลที่แวดล้อม ทำให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และไม่กระทำการที่ผิด ในขณะที่ผู้ที่ตระหนัก/ยอมรับ/เห็นคุณค่าในตนเองต่ำ จะเป็นผู้ที่มีความรู้สึกนึกคิดต่อตนเองด้านลบ รู้สึกว่าตนเองด้อยค่า ซึ่งอาจทำให้เกิดความรู้สึกท้อแท้ในชีวิต ไม่มีความสุขชีวิต หมุดกำลังใจในการเรียนหรือหมุดพลังในการกระทำการสิ่งที่ดีต่างๆ ดังนั้น ความสำคัญของการตระหนัก/ยอมรับ/เห็นคุณค่าในตนเอง จึงเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานทางจิตใจของมนุษย์ ซึ่งทำให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่า และมีความสุข เลือกระทำในสิ่งที่ดีไม่กระทำผิดกฎระเบียบ ผิดกฎหมายหรือก่ออาชญากรรม เพราะการตระหนัก/ยอมรับ/เห็นคุณค่าในตนเอง เป็นปัจจัยสำคัญของพฤติกรรมที่พัฒนาไปเป็นบุคลิกภาพ ความสำเร็จหรือความล้มเหลวในชีวิต ส่วนหนึ่งมาจากการตระหนัก/ยอมรับ/เห็นคุณค่าในตนเองในด้านต่างๆ ต่อไป

ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างการตระหนัก/ยอมรับ/เห็นคุณค่าใน

- จิตใจ
- การเลี้ยงดู
- สังคม

แนวทางการสร้างการตระหนักรับ/เห็นคุณค่าในตนเอง และตั้งเป้าหมายชีวิต (Goal Setting)

ให้กับเด็กและเยาวชน

1. กระตุ้นให้แสดงความคิดเห็นที่แตกต่างจากความคิดผู้ใหญ่ เวลาเด็กและเยาวชนเสนอความคิดเห็น หากรู้ว่าผู้ใหญ่ยอมรับความคิดของตน เด็กและเยาวชนจะกล้าแสดงออก ดีใจที่ได้รับการยอมรับ ช่วยให้แก้ปัญหาต่างๆ โดยไม่ต้องพึ่งความเห็นผู้อื่น

2. แสดงการยอมรับเด็กและเยาวชน พ่อแม่ต้องใช้คำพูดที่แสดงการยอมรับในทัศนคติหรือความเห็นของเด็กและเยาวชน เพื่อเป็นการแสดงการยอมรับในตัวเด็กและเยาวชน วิธีนี้จะทำให้เด็กและเยาวชนเห็นความสำคัญของตัวเอง มั่นใจ และกล้าแสดงออก แต่ไม่ได้หมายความว่าอนุญาตให้เด็กและเยาวชนทำอะไรก็ตามใจชอบ

3. ชี้ให้เด็กและเยาวชนเห็นว่ามีความพิเศษแตกต่างจากผู้อื่น ซึ่งส่งผลให้เด็กและเยาวชนรู้สึกถึงความดีของตนเอง รู้ว่าอะไรทำได้ดี เสริมให้ดียิ่งขึ้น รวมทั้งเด็กและเยาวชนจะได้รับความก้าวหน้าจากการทำความดีของตนเองจากคำพูดพ่อแม่ เช่น วันก่อนทำไม่ได้ วันนี้ลูกทำได้ดี คราวหน้าดีกว่านี้แน่ เป็นต้น และต้องทำให้เด็กและเยาวชน รู้ว่าแม้ทำต่างจากผู้อื่นก็ได้รับการยอมรับเช่นกัน

4. ให้เด็กและเยาวชนทำตามวิธีของตัวเองมากที่สุด ทั้งการแก้ปัญหา การตัดสินใจ หรือทำสิ่งต่างๆ โดยที่พ่อแม่เข้าไปยุ่งให้น้อยที่สุด แต่ให้เวลาที่เหมาะสม เมื่อเด็กและเยาวชนทำสำเร็จและได้รับการยอมรับจากพ่อแม่ก็จะเกิดความรู้สึกพิเศษ พอใจ และมีคุณค่า

5. ให้เวลาเด็กและเยาวชนแสดงออกในสิ่งที่สนใจ โดยที่พ่อแม่ต้องไม่บังคับให้ทำตามรูปแบบหรือเวลาที่กำหนด อย่าขัดจังหวะและคำนึงถึงสิ่งที่เกี่ยวข้องมากเกินไป เพราะเด็กและเยาวชนจะเห็นทุกอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งมอบโอกาสให้เด็กและเยาวชนแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ เพื่อช่วยพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของเด็กและเยาวชนให้ก้าวหน้า

6. ดีเพื่อถ่อม อย่าให้เสียหน้าใจ และเลี่ยงการเยาะเย้ยถากถาง เพราะอาจทำให้เด็กและเยาวชนไม่กล้าแสดงออก และรู้สึกว่าความสามารถของตนเองไม่ได้รับการยอมรับ พ่อแม่ควรคิดเสมอว่า ควรตัดสินเด็กและเยาวชนจากการกระทำ ไม่ใช่ลักษณะนิสัย/บุคลิกภาพของเด็กและเยาวชน เพราะหากเด็กและเยาวชนฝังใจ ความรู้สึกนั้น จะอยู่ไปตลอดชีวิต และถ้าเด็กและเยาวชนสนใจอะไรเป็นพิเศษ ควรให้การสนับสนุนและอย่าดูถูกความสามารถของเด็กและเยาวชนหรือเหยียดหยันความคิดโดยเด็ดขาด

7. สอนให้เด็กและเยาวชนมีวินัย เคารพกฎกติกา ให้คำแนะนำ และหาวิธีให้เด็กและเยาวชนแสดงออกเหมาะสม อย่างลงโทษเพราะเด็กและเยาวชนทำอะไรผิด แต่ให้ดูว่าผิดอย่างไร และหากพ่อแม่แสดงทางเลือกที่เหมาะสมแล้วเด็กและเยาวชนเลือกมาปฏิบัติตาม ก็ควรแสดงการยอมรับและชมเชยความสำเร็จที่เกิดขึ้นของเด็กและเยาวชนด้วย

8. ชมเชยทุกครั้งที่เด็กและเยาวชนทำดี เพราะเด็กและเยาวชนที่รู้สึกว่าตัวเองไม่ได้ดีพิเศษอะไร จะไม่กล้ารับคำชมเชยเมื่อทำสำเร็จหรือทำความดี และจะอายและกลัวคำนิทาจากคนอื่น พ่อแม่ควรหาคำชมเชยหรือยกย่องเป็นการส่วนตัว เพื่อแสดงให้เห็นว่าความสำเร็จของเด็กและเยาวชนเป็นเรื่องสำคัญและน่าชื่นชม

9. สอนเด็กและเยาวชนให้เป็นคนดีมีคุณธรรม เด็กและเยาวชนที่มีคุณธรรมสูงจะรู้สึกพิเศษต่างจากผู้อื่น แม้ไม่ได้มีความสามารถในด้านอื่น เช่น การเรียน กีฬา ฐานะ ฯลฯ พ่อแม่จึงควรฝึกอบรมคุณธรรม ความซื่อสัตย์ ความเมตตากรุณา ไม่อิจฉาริษยา เห็นอกเห็นใจผู้อื่น เป็นต้น

10. สอนลูกให้มองโลกแง่ดี คิดบวก ฝึกให้สังเกตจุดดีของผู้อื่น พุดชมเชยแบบจริงใจ หาจุดเด่นตัวเองเพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ช่วยเหลือคนอื่น และเสียสละเพื่อส่วนรวม โดยไม่ต้องกลัวว่าคนอื่นจะไม่รักหรือทอดทิ้ง

11. มีเวลาให้กับเด็กและเยาวชน พ่อแม่ควรมอบหน้าที่ให้เด็กและเยาวชนได้ทำที่บ้าน มีเวลาและสนใจเด็กและเยาวชน รวมถึงทำกิจกรรมร่วมกัน ให้คำแนะนำเมื่อจำเป็น หรือเมื่อเด็กและเยาวชนต้องการ ซึ่งเด็กและเยาวชนจะรู้สึกว่าคุณพ่อคุณแม่อยู่ข้างเขา รักและปรารถนาดีเสมอ ซึ่งจะทำให้เด็กและเยาวชนรู้สึกมีคุณค่า

(5) สร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนเพื่อเฝ้าระวังดูแลเด็กและเยาวชน

กระทำความผิดของเด็กและเยาวชน ส่วนหนึ่งมาจากสาเหตุปัญหาสังคมและสภาพสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ปัญหาสภาพแวดล้อม ถิ่นที่อยู่อาศัย ชุมชนแออัด สถานเริงรมย์ แหล่งอบายมุข ปัญหาผู้ใหญ่ทำตัวเป็นแบบอย่างไม่ดีแก่เด็กและเยาวชน การคบเพื่อนไม่ดี และจากสื่อซึ่งอาจเป็นปัจจัยชักจูงจิตใจ หรือมีส่วนโน้มน้าวให้เด็กหรือเยาวชนเอาอย่างในการกระทำความผิด

ดังนั้น ชุมชนและสังคมจะต้องพยายามจัดสภาพแวดล้อมของถิ่นที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมปราศจากสิ่งยั่วยุ ทั้งผู้ใหญ่และสังคมต้องเข้าใจเด็กและเยาวชน ผู้ใหญ่ต้องวางตัวเป็นแบบอย่างที่ดีให้เด็กและเยาวชนได้ประพฤติและปฏิบัติตาม รวมทั้งผู้ใหญ่ควรส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้แสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ โดยอยู่ภายในกรอบที่ดีของสังคม การปลูกฝังทัศนคติ ค่านิยม ที่ถูกต้องให้เป็นผู้มี คุณธรรม มีระเบียบวินัย มีความอดทน มีความรับผิดชอบ โดยเฉพาะสื่อมวลชนต้องเป็นสื่อกลางในการเสนอข่าว เพื่อให้คนในสังคมมีความรู้สึกที่ดีในตัวเด็ก และไม่ควรรำเสนอข่าวที่เน้นความรุนแรงจนทำให้เกิดพฤติกรรม การลอกเลียนแบบ และควรเพิ่มสถานที่ออกกำลังกายหรือสวนสาธารณะ กีฬา สันทนาการและกิจกรรมต่างๆ ทางสังคมเพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถพัฒนาตนเอง สามารถใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และที่สำคัญสังคมไม่ควรมองเด็กและเยาวชนเหล่านี้ว่ามีปัญหา แต่สังคมควรตระหนักว่าเด็กและเยาวชนที่มีปัญหาพฤติกรรมมาจากสาเหตุที่สังคม/ชุมชนที่อยู่แวดล้อมมาเด็กและเยาวชน เป็นปัจจัยกระตุ้นที่สำคัญที่ก่อให้เกิดพฤติกรรม เช่นที่ว่านี้ จึงควรแก้ไขที่ต้นเหตุที่แท้จริงของปัญหา

ปัจจุบันในต่างประเทศใช้การสร้างประสบการณ์และปลูกฝังความคิดเชิงบวกแก่เด็กและเยาวชน (Positive Youth Development) คือ การส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีความรู้สึกว่าเป็นคนมีคุณค่า มีความสามารถ มีศักยภาพ เป็นที่รัก/ที่ห่วงใย/ต้องการ/มีความผูกพันกับสังคม/ชุมชน จะทำให้เด็กและเยาวชนห่างไกลจากอาชญากรรม พฤติกรรมเสี่ยง ความรุนแรง และยาเสพติด เช่น ใช้เวลาทำงาน/ทำกิจกรรมกับชุมชน ซึ่งกิจกรรมมีได้หลากหลาย โดยเริ่มจากผู้นำท้องถิ่น ตัวแทนเยาวชน ผู้ร่วมงานและเพื่อนบ้าน ตั้งชมรมเยาวชน ทำกิจกรรมทุกวัน/ทุกสัปดาห์ หรือทุกเย็นหลังเลิกเรียน เช่น ต่อด้านยาเสพติด รุ่นพี่สอนรุ่นน้อง ไม่ว่าด้านชมรมกีฬา ดนตรี วิชาการ ร่วมกันดูแลสิ่งแวดล้อมในชุมชน เป็นยามประจำชุมชน ซึ่งควรมีกิจกรรมที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีและร่วมมือกันระหว่างเด็กและเยาวชนกับผู้ใหญ่

(6) ปรับลดพื้นที่เสี่ยงและเพิ่มพื้นที่บวก

การปรับสภาพแวดล้อมและใช้ประโยชน์จากสภาพแวดล้อมในการลดโอกาสการก่ออาชญากรรมตามหลักของทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม (Crime Control Through Environmental Design) เป็นการปรับสภาพแวดล้อมและใช้ประโยชน์จากสภาพแวดล้อมในการลดโอกาสการก่ออาชญากรรมโดยดำเนินการ ดังนี้

1. ส่งเสริมและจัดตั้งคณะทำงานป้องกันและจัดระเบียบสังคมแบบบูรณาการจังหวัดขึ้น ประกอบด้วย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการลดพื้นที่เสี่ยง/ปัจจัยลบที่ยังคงมีอยู่ในจังหวัด และเสริมสร้างพื้นที่บวกให้กับเยาวชนเพิ่มขึ้น

2. ดำเนินการปฏิบัติด้วยมาตรการทางสังคม มาตรการป้องปราม และมาตรการทางกฎหมาย ในการลดพื้นที่เสี่ยงหรือปัจจัยลบต่อเยาวชน ดังนี้

- สถานบันเทิง/สถานบริการ เน้นให้ปฏิบัติตามกฎหมายที่กำหนด ในด้านการควบคุมเวลา เปิด-ปิดบริการ ห้ามเด็กที่มีอายุต่ำกว่ากำหนดใช้บริการ ควบคุมมลภาวะทางเสียง ห้ามจำหน่ายยาเสพติด ตรวจตราระบบการป้องกันอัคคีภัย รวมทั้งการขออนุญาตเปิดสถานบริการ

- หอพักและที่พักอาศัยเชิงพาณิชย์ เน้นให้จดทะเบียนหอพักให้ถูกต้อง ตรวจตรามิให้ใช้เป็น แหล่งมั่วสุมเสพยาเสพติด แยกประเภทหอพักหญิง-ชาย และสร้างแรงจูงใจให้ปฏิบัติตามกฎหมาย และระเบียบ

- ร้านเกม ร้านอินเทอร์เน็ต โต๊ะสนุกเกอร์ ร้านค้าแผง โต๊ะพนันบอล เน้นการปฏิบัติตามกฎหมาย ควบคุมการใช้บริการของเยาวชนจับกุม/เพิกถอนใบอนุญาตต่อผู้ฝ่าฝืน

- ปัญหาเยาวชนติดเกม ที่กำลังจะเป็นปัญหาสำคัญในปัจจุบัน ให้เน้นควบคุมการเปิด - ปิด ของร้านอินเทอร์เน็ตให้ตามเวลาที่กำหนด จัดระเบียบเกม ถอดเกมที่ไม่เหมาะสมออก ส่งเสริมและสร้างเกม ที่มีประโยชน์ สร้างสรรค์ ให้ความรู้กับผู้ปกครอง ครูอาจารย์ รวมทั้งแก่เยาวชนในการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน กับผู้อื่น และใช้มาตรการทางกฎหมายแก่ผู้กระทำผิด

- แหล่งมั่วสุม การมั่วสุม และกลุ่มแก๊งค์อื่นๆ ใช้การป้องปรามและปราบปรามตามกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แก๊งค์มอเตอร์ไซด์ซิ่ง ใช้การจับกุม ยึดรถแข่ง รวมทั้งดำเนินการต่อร้านที่ดัดแปลงสภาพรถ และนำเยาวชนบางส่วนไปเข้าค่ายอบรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

- การออกนอกบ้านของเยาวชนในเวลาวิกาล ใช้มาตรการตรวจตรา และแจ้งผู้ปกครอง ครูมารับ ตัวกลับ ภายหลังพบเยาวชนดังกล่าว

- ตัวเด็กและเยาวชน ให้ตักเตือน ภาคทัณฑ์ แจ้งผู้ปกครอง สถานศึกษา นำเข้าโครงการบำเพ็ญ ประโยชน์ บริการสังคม ทำบัญชีรายชื่อและบันทึกพฤติกรรม เพื่อการเฝ้าระวัง แต่ให้ถือเป็นข้อมูลที่ไม่เปิดเผย ไม่มีผลทางอาญา แต่อาจใช้ประกอบการพิจารณาในกรณีที่มีการกระทำผิดซ้ำๆ

3. เพิ่ม/ขยายพื้นที่และกิจกรรมทางบวกให้มากขึ้นกว่าที่มีมาแต่เดิม เพื่อเปิดทางเลือกให้กับเยาวชน สามารถทำกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ โดยขอความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนี้

- ลานกีฬา อาศัยสถานที่ที่เหมาะสมจัดลานกีฬาให้มากยิ่งขึ้น รวมทั้งจัดการแข่งขันกีฬา เช่น ฟุตบอล ออกกำลังกายเพื่อสุขภาพเป็นประจำและต่อเนื่อง มีการจัดแข่งขันและประกวดในโอกาสต่าง ๆ

- ลานดนตรี เป็นที่แสดงออกในด้านดนตรีของเยาวชน จัดให้มีการสอนดนตรี การประกวด การแสดงอย่างต่อเนื่อง

- ลานกิจกรรมสร้างสรรค์ของเยาวชน เป็นเวทีที่ให้เยาวชนได้แสดงออกถึงความสามารถ ความฝัน ของตนเอง ในกิจกรรมต่างๆ เช่น การประกวด ฝึกสอน แสดงผลงานในด้านศิลปะ ฯลฯ หรืออาจเรียกว่า ลานสานฝัน ของเยาวชน

- ห้องสมุด จัดให้มีห้องสมุดของจังหวัด ของพื้นที่ ส่งเสริมกิจกรรมห้องสมุด กระตุ้นการอ่าน ของเยาวชน พัฒนาห้องสมุดให้ทันสมัย เป็นแรงดึงดูดของเยาวชน

- ศูนย์เยาวชน เพื่อเป็นจุดประสานงานของเยาวชน และเป็นพื้นที่ที่เยาวชนได้แสดงกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน

- กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ จัดให้เยาวชนรวมกลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ต่างๆ เช่น ออกค่ายอาสาพัฒนาช่วยเหลือประชาชน ช่วยเหลือ/สงเคราะห์สัตว์ ปลูกต้นไม้ ฯลฯ

- การอบรมค่ายคุณธรรม นำเยาวชนเข้าอบรมค่ายคุณธรรม โดยพระสงฆ์ หรือนักบวช หรือผู้รู้ทางศาสนา เพื่อพัฒนาความคิด จริยธรรม หลักศาสนา เพื่อดำรงตนเป็นคนดีของสังคม

- กิจกรรมประกวดต่างๆ เช่น ประกวดผลงานทางเทคโนโลยี วิทยาศาสตร์ คอมพิวเตอร์ เครื่องยนต์ สิ่งประดิษฐ์

- กิจกรรมฝึกอาชีพ หารายได้เสริม เช่น งานประดิษฐ์ของใช้ในชีวิตประจำวัน เครื่องประดับ ถนอมอาหาร ส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มหรือชมรมอาชีพของเด็กและเยาวชน เป็นต้น

4. รณรงค์ ประชาสัมพันธ์ สร้างการมีส่วนร่วมของสังคมในกิจกรรมการจัดระเบียบสังคมแบบบูรณาการ เพื่อให้ชุมชนและสังคมช่วยกันเอาใจใส่ดูแลปัญหาของเยาวชน โดยใช้ช่องทางของสื่อวิทยุ วิทยุชุมชน โทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ โปสเตอร์ แผ่นพับ ฯลฯ เพื่อรณรงค์ ให้ความรู้ แจ่มผลงาน รวมทั้งใช้เป็นช่องทางในการแจ้งข่าวของประชาชนต่อปัญหาอันเกิดจากการจัดระเบียบสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การลดปัจจัยลบ

5. สร้างแกนนำกลุ่มต่างๆ ในจังหวัดให้เป็นพลังขับเคลื่อนการจัดระเบียบสังคมแบบบูรณาการ โดยแกนนำที่มีบทบาทสำคัญ ได้แก่ แกนนำครูอาสาแกนนำผู้ปกครอง แกนนำเยาวชนกลุ่มต่างๆ แกนนำเจ้าหน้าที่ของรัฐ แกนนำชุมชน ฯลฯ แกนนำเหล่านี้ เมื่อรวมตัวกันจะเป็นพลังทางสังคมที่เข้มแข็ง

(7) ประชาสัมพันธ์และสร้างการรับรู้

ความรู้เกี่ยวกับบรรทัดฐานของสังคม (Normative Education) เด็กและเยาวชนมักประเมินการใช้ยาเสพติดผิดไปจากความเป็นจริง ซึ่งทำให้เด็กและเยาวชนคิดว่าพฤติกรรมการเสพยาเป็นสิ่งปกติในสังคม และนำไปสู่การมีค่านิยมที่สนับสนุนการใช้ยาเสพติด การให้ข้อมูลจริงเกี่ยวกับจำนวนผู้เสพยาเสพติดจะช่วยลดการรับรู้ที่ผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่ได้รับการยอมรับจากสังคม การแก้ไขการรับรู้ดังกล่าวสามารถทำได้ผ่านการให้ข้อมูลการแพร่ระบาดของยาเสพติดจากผลสำรวจระดับชาติ หรือให้เด็กและเยาวชนสร้างแบบสอบถามแล้วไปเก็บข้อมูลในห้องเรียน ในโรงเรียน หรือชุมชนของตนเองกิจกรรมเหล่านี้จะทำให้เด็กและเยาวชนมีมุมมองที่เป็นจริงมากขึ้น เกี่ยวกับความมากน้อยของการแพร่ระบาดของยาเสพติด ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของยาเสพติดจะทำให้เด็กและเยาวชนเห็นว่าความเชื่อที่ว่า “ยาเสพติดไม่เป็นอันตราย และใครๆ ก็ใช้กัน” นั้นเป็นความเชื่อที่ผิด นอกจากนี้ การให้ข้อเท็จจริงดังกล่าวมีความสำคัญต่อผลสำเร็จของโปรแกรมการสอนทักษะการต้านทานยาเสพติด เนื่องจากหากเด็กและเยาวชนเชื่อว่ายาเสพติดเป็นบรรทัดฐานหนึ่งของสังคม ก็ไม่มีเหตุผลอะไรที่จะปฏิเสธเมื่อเพื่อนเสนอให้ลองใช้ยาเสพติด

ทั้งนี้ รัฐควรสนับสนุนและกระตุ้นให้ภาคสังคมมีความรับรู้มากขึ้นเกี่ยวกับปัญหายาเสพติดในเด็กและเยาวชน และสนับสนุนให้มีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ปัญหามากขึ้น รวมทั้งติดตามผลการดำเนินงานแล้วสื่อสารผ่านสื่อต่างๆ ให้สาธารณชนรับรู้ผลที่สังคมได้จากการดำเนินงานร่วมกันของทุกภาคส่วน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากตัวอย่างจริงและเพื่อประโยชน์ในการขยายผลต่อไป

คณะผู้จัดทำเห็นว่า การแก้ไขและป้องกันปัญหาการใช้สารเสพติด (วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท) ในกลุ่มเด็กและเยาวชน ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะชุมชนในฐานะเจ้าของพื้นที่ ซึ่งสามารถสะท้อนสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นตามบริบทของพื้นที่ได้โดยตรง กอปรกับการบูรณาการ

การปฏิบัติงานร่วมกันของหน่วยงาน ด้วยเหตุนี้ สถานีตำรวจและโรงเรียน ซึ่งเป็นหน่วยงานในระดับพื้นที่ที่ครอบคลุมในทุกพื้นที่มากที่สุด จึงเป็นตัวอย่างกลไกสำคัญในการแก้ไขและป้องกันการใช้สารเสพติดในลักษณะการเสริมสร้างพลังเครือข่ายความร่วมมือดังกล่าวข้างต้น กล่าวคือ โรงเรียนจักต้องสังเกตและวิเคราะห์พฤติกรรมเบี่ยงเบนของเด็กและเยาวชน พร้อมทั้งเชื่อมโยงการปฏิบัติงานกับการลงพื้นที่ของสถานีตำรวจเพื่อร่วมกันกำหนดนโยบายและแนวทางในการแก้ไขปัญหายาเสพติด (วัตถุประสงค์ต่อจิตและประสาท) ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมภายในชุมชน ดังนี้ คณะผู้จัดทำจึงเห็นว่าจัดทำโครงการ “การบูรณาการป้องกันและแก้ไขปัญหาคาการใช้สารเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชนร่วมกับชุมชน” ทั้งในรูปของการให้ความรู้ถึงโทษภัยของสารเสพติด (วัตถุประสงค์ต่อจิตและประสาท) การแจ้งเบาะแสผู้เกี่ยวข้องกับสารเสพติดดังกล่าว การสร้างเครือข่ายระหว่างหน่วยงานของรัฐและชุมชน การสร้างชุมชนจิตอาสา อันเป็นการมุ่งเน้นบทบาทชุมชนภายใต้กรอบการสนับสนุนของหน่วยงาน จะเป็นแนวทางในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมการใช้สารเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นการเฝ้าระวังกลุ่มเด็กและเยาวชน รวมทั้งการสร้างการรับรู้และปรับเปลี่ยนความคิด (Mindset) และพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับสารเสพติดดังกล่าว และผลของการบูรณาการความร่วมมือระหว่างกรมการมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงาน ย่อมนำมาซึ่งความเป็นเอกภาพและนำไปสู่การแก้ไขปัญหาเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนภายในระยะ 20 ปี ตามที่ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคงได้ประกาศกำหนด

ส่วนที่ 4 บรรณานุกรม

- กรมคุมประพฤติ. (2546). ความรู้ประกอบการปฏิบัติงานตรวจและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545.
- กรุงเทพธุรกิจ. (2563). 20 ก.ย. วันเยาวชนแห่งชาติ สรุปลานการณ์ “เด็กและเยาวชน” ไทยกำลังเจอกับอะไร ?
ออนไลน์จาก : <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/898515>.
- ถาวร สุขสำราญ. (2541). การศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเสพยาบ้า : ศึกษาเฉพาะกรณีนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- นิพนธ์ เจริญจำนงค์. (2542). การศึกษาวิเคราะห์การกระทำผิดของเด็กและเยาวชนตามแนวทางพระพุทธศาสนา: ศึกษาเฉพาะสถานฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เมธี วงศ์วีระพันธ์. (2534). บุคลิกภาพของเยาวชนผู้กระทำผิด. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วีรศักดิ์ อรุณวิภาดา. (2551). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม: กรณีศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอาชญาวิทยาและการบริหารงานยุติธรรม มหาวิทยาลัยรังสิต.
- ศุภกานดา สุขศรีวงษ์. (2550). ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดในคดีเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษของเด็กและเยาวชน: ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กและเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สาลินี ภู่งรุ่งเรืองผล, ผศ. (ม.ป.ป.) พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 7 พ.ศ. 2562) สืบค้นจาก https://www.chiangmaihealth.go.th/cmpho_web/document/190816156591830384.pdf
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2563). สาเหตุการติดยาเสพติด. ออนไลน์จาก: <https://sites.google.com/site/payhayasephetidnichumchn/sahetu-kar-tid-ya-seph-tid>.
- สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา. กองควบคุมวัตถุเสพติด. (2563). เอกสารสรุปความรู้เกี่ยวกับ Club Drug. สุขา จันทน์เอม. (2533). จิตวิทยาเด็กเกเร. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุปรียา ดรกาญจน์พฤติ. (2538). ปัจจัยที่มีผลต่อการเสพยาเสพติดของเด็กและเยาวชน: ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กและเยาวชนในจังหวัดอุบลราชธานี. ภาควิชาพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- เสริน ปุณณหิตานนท์. (2527). การกระทำผิดในสังคม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อภิวุฒิ นະวาระ. (2560). มาตรการลงโทษทางอาญา: ศึกษากรณีเด็กและเยาวชนกระทำความผิดซ้ำในความผิดฐานลักลอบค้ายาเสพติด. สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- อุ่อณา สุระตะนัย. (2559). การตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในสถานศึกษา: กรณีศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.